

Vietnams politiska utveckling 1986-92

Rapport till SIDA

Stein Tønnesson
Nordisk Institut för Asienstudier (NIAS)

29 januari 1993

Innehåll

	Sida
1. Inledning	3
2. Översikt 1986-92	3
3. Huvuddrag 1986-92	6
3.1 Den kapitalistiska familjen och social ojämlikhet	6
3.2 Intellectuell renässans och ideologisk vilshenhet	8
3.3 Begränsad frihet	10
3.4 Förstärkt religiositet	14
3.5 Lagstiftning	15
3.6 Decentralisering	17
3.7 Moderat nedrustning	17
3.8 Nationalförsamling med självkänsla	18
3.9 Utrikespolitisk ödmjukhet	20
3.10 Partiets nationella monopol	22
3.11 Preliminär konklusion	25
4. Orsakerna till kommunismens fortbestånd i Asien	26
5. Tre framtidsscenarier	30
5.1 Den auktoritära utvecklingsstaten	30
5.2 Kris och sönderfall	31
5.3 Demokratisering ovanifrån	32
6. Konklusion	33
7. Kronologi 1986-92	36
8. Referenser	40
8.1 Intervjuer	40
8.2 Tidningar, tidskrifter, årsböcker	40
8.3 Bibliografier	41
8.4 Litteratur	41

1. Inledning

Den kris som drabbade världskommunismen under andra hälften av 1980-talet fick mycket olika resultat i Europa och Asien. De kommunistiska regimerna i Europa föll ihop och varken de eller deras efterträdare lyckades skapa ekonomisk tillväxt genom marknadsekonomiska reformer. Om de överhuvudtaget kommer att lyckas att vända en negativ ekonomisk trend, blir det först efter en lång krisperiod. De kommunistiska staterna i Asien, främst Kina och Vietnam, lyckades däremot förhållandevis bra med sina ekonomiska reformer. De utlöste vad man skulle kunna kalla en kapitalistisk folkrörelse med produktionsökning i jordbruket, en kraftig tillväxt i handeln och dessutom en rad industriella etableringar (om än i liten skala). Samtidigt behöll kommunistpartiet sin monopolställning i staten. Det är den kommunistiska krisens paradox att övergången till kapitalism blev mest lyckad just där de kommunistiska regimerna bestod.

Den kommunistiska regimen i Vietnam genomförde de första reformerna bort från de socialistiska principerna redan 1979 (Ljunggren, 1992a). På den tiden uppfattades åtgärderna som en tillfällig reträtt på vägen mot det kommunistiska slutmålet. Först år 1986, då den 6:e partikongressen proklamerade Doi Moi-politiken (reovering), började en principiell uppgörelse med den centraliserade industri- och kollektivsocialism som hade tillämpats i Nord-Vietnam sedan 1954 och i söder sedan 1975. Den transformation som Vietnam genomgått sedan 1986 har inte väckt stor uppmärksamhet i väst eftersom händelserna annorstädes varit så mycket mer dramatiska. Det är därför på hög tid att uppmärksamma de mycket stora förändringar som skett i Vietnam.

Denna rapport:

- * ger en översikt över de viktigaste politiska skeendena i Vietnam 1986-92 (se också bifogade kronologiska översikt),
- * urskiljer tio huvuddrag i utvecklingen,
- * diskuterar Vietnams ställning i förhållande till andra kommunistiska stater i Asien,
- * redogör för tre möjliga framtidsscenarier
- * avslutar med en värdering av Vietnams framtidsmöjligheter.

2. Översikt 1986-92

Vietnams Kommunistiska Partis 6:e kongress i december 1986 enades om en mycket hård kritik av det "byråkratiskt centralistiska statliga subsidiesystemet ...", ett uttryck som sedan blivit officiell term för det gamla socialistiska systemet som tillämpades 1954-86 i norra Vietnam och 1975-86 i

söder.¹ Den 6:e partikongressen införde en ny slogan: *Doi Moi* (reovering), uteslöt tre mäktiga veteraner från partiets politbyrå och valde reformatorn Nguyen Van Linh till ny generalsekreterare. Denne ledde partiet fram till den 7:e partikongressen 1991, då han ersattes av den mer konturlösa Do Muoi. Reformatorn i landets ledning sedan 1991 har varit premiärminister Vo Van Kiet, som kommer från södern.

Huvudmålet för den nya partiledningen som konstituerades 1986 var att skapa ekonomisk tillväxt. Detta kom att bestämma politiken på nästan alla områden: ideologi, socialpolitik, utrikespolitik, etc. För att få till stånd ekonomisk utveckling var det inte nog att avveckla de improduktiva jordbrukskollektiven, reducera militärutgifterna och släppa marknadskrafterna fria. Det ansågs nödvändigt att ta utländska lån för investeringar i industri och infrastruktur. Detta fordrade en ny investeringslag, som stiftades 1987 - även om innehållet var klart i strid med den socialistiska konstitutionen (Ngo Ba Thanh, 1991-92; Vietnam, S.R. 1987), och det fordrade en utrikespolitik som kunde återskapa normala förbindelser med Kina, Japan och länderna i Sydostasien, och få USA att avbryta embargopolitiken.

Den ena eftergiften efter den andra gjordes i Kambodjafrågan. Vietnam drog tillbaka sina ockupationstrupper från grannlandet i september 1989 och accepterade det följande året en FN-plan, som gjorde de starkt anti-vietnamesiska röda khmererna till en legitim medlem av Kambodjas nya "Högsta Nationella Råd". Förhållandet till Kina normaliserades äntligen i november 1991 - efter Sovjetunionens upplösning. Japan och Australien återupptog 1992 utvecklingshjälpen till Vietnam, och efter presidentvalet i USA hösten 1992 ingick Japan ett avtal om ett lån till Vietnam på 369 miljoner USD.² USA upprätthåller alltså (januari 1993) embargot, som bl a blockerar lån från IMF och Världsbanken.

Resultatet av USAs embargopolitik har varit att Vietnams ekonomiska förbindelser kommit att riktas mot Taiwan, Singapore, Syd-Korea, Thailand och andra länder i den sydöasiatiska samarbetsorganisationen ASEAN, och dessutom att vietnameserna fått tid på sig att utveckla en inhemsk kapitalism (under namnet "multi-sektor-ekonomi").

1988 var det första året då reformerna omsattes i praktiken. Som första socialistiska land i världen införde Vietnam en konvertibel valuta och till stor överraskning för alla ekonomiska experter lyckades regeringen undvika hyperinflation. Huvudorsaken var att många familjer satte dolt kapital i omlopp. Tillväxten i den inhemska handeln, insmuggling av attraktiva varor främst från Thailand, och en betydande ökning av risproduktionen efter det att kollektiven avskaffades, skapa-

¹ Elliott, 1992, 132. Laos använder istället termen "den centraliserade byråkratiska lednings-mekanismen". Ljunggren, 1992a, 23-24.

² För en översikt över utvecklingen av relationerna mellan Japan och Vietnam, se Furuta, 1992, 171-175. En annan japansk Vietnamkännare, Masaya Shiraishi, kommer iövrigt 1993 med en bok om den nutida utvecklingen i Vietnam.

För en vietnamesisk syn på Japan, se Dao Huy Ngoc, 1991. Ngoc är före detta ambassadör i Tokyo och nu direktör för Vietnams Institut för utrikesförbindelser (utrikesministeriets forsknings- och utbildningsinstitut).

de tillfredsställelse och optimism. Detta stärkte den kommunistiska regimen, som kunde överleva revolutionsåret 1989 utan stora svårigheter. I mars 1989 blev även den statliga prissättningen avvecklad (Gates & Truong, 14).

Vietnam tillämpade en politik liknande Deng Xiao-pings linje i Kina: avveckling av socialismen i praktiken, men bibehållande av partistaten och en något urvattnad kommunistisk retorik med nationella och konfucianska övertoner. Både i Kina och Vietnam framhöll ledarna om och om igen att ekonomisk utveckling fordrade politisk stabilitet. Politisk pluralism skulle bara leda till anarki. Här kunde de bygga på centrala principer inom konfuciansk tradition. Skillnaden mellan de två länderna var att i Kina blomstrade den politiska debatten snabbt upp och krav på frihet ställdes i en omfattning, som ledde till en kraftig reaktion och förtryck, medan framväxten av intellektuell opposition i Vietnam gick långsammare. Också i Vietnam har de oppositionella flyttat fram gränserna för vad myndigheterna tillåter, men så försiktigt att det än så länge inte resulterat i öppen konfrontation. Studentupproret i Kina och kommunistregimernas fall i Östeuropa hösten 1989 ledde till en bromsning av reformpolitiken på det politiska och kulturella området. I samband med en kampanj mot korruption genomfördes omfattande utrensningar i Vietnams kommunistiska parti under 1990, ett år som utrikespolitiskt karaktäriserades av hektisk diplomati i Kambodjafrågan och ett försiktigt närmande mellan Vietnam och Kina.

1991 var ett avgörande år för Vietnam. Utmarschen ur Kambodja, Sovjetunionens upplösning och avbrottet i ekonomisk stöd från Ryssland måste ha varit traumatiska för partiledningen i Hanoi. I gengäld lyckades denna normalisera förbindelserna med Kina. Gränshandeln med det stora grannlandet ökade snabbt och Vietnam maktade även upprätthålla sina ekonomiska förbindelser med de sovjetiska "efterföljarstaterna", inklusive republiken Ryssland. Ett ryskt-vietnamesiskt joint venture inom oljesektorn uppnådde mycket goda resultat.³

Den 7:e partikongressen, som hölls i juni 1991, är svår att tolka. Både doktrinära ledare och reformivrare förlorade positioner och den nya politbyrån blev ett kompromiss-sökande organ, där en Kina-vänlig, konservativ "säkerhetsfalang" främst representerad av general Le Duc Anh (president från september 1992) stod emot en reforminriktad flygel med premiärminister Vo Van Kiet som anförare. Säkerhetsfalangen står starkt inom armén, polisen och partiapparaten medan reformflygeln synes behärska de nya ekonomiska institutionerna, de civila ministerierna och en betydande del av nationalförsamlingen.

De två stora händelserna under 1992 var antagandet av en ny konstitution i april, som "legaliserade" de antikonstitutionella ekonomiska lagar som införts sedan 1987, och de allmänna valen till Vietnams 9:e nationalförsamling i juli. I valen hade de oppositionella ingen reell möjlighet att delta. I varje valkrets kunde väljarna endast rösta på några av ett mindre antal

³ "By 24th December [1992], the Vietnamese-Russian oil and gas joint enterprise Vietsovpetro had pumped 5.23m tonnes of crude oil, 550,000 tonnes above the yearly plan." SWB Summary, FE/WO263, 6 Jan 93.

kandidater, som alla hade godkänts genom en mycket omständig procedur (FEER, 9.7.92, 21). Valet i sig självt är svårt att betrakta som ett framsteg ur en demokratisk synvinkel, men den nya nationalförsamlingen är yngre och bättre utbildad än den gamla och skulle kunna tänkas att gradvis erövra en mera självständig roll.

Efter denna kronologiska översikt skall vi gå igenom tio huvuddrag i den sociala och politiska utvecklingen.

3. Huvuddrag 1986-92

Det är vanligt att säga att Beijing och Hanoi har genomfört radikala reformer på det ekonomiska området, men ännu inte på det politiska. Tanken är då att en fri marknad på något sätt är logiskt förbunden med ett fritt och demokratisk politiskt system och att marknadsekonomisk frihet förr eller senare kommer att leda också till politisk frihet.⁴ I någon mån är nog ett sådant antagande riktigt. Kapitalismen, som vi känner den från europeisk historia, utvecklar nya samhällsklasser som kräver del i den politiska makten, vilket gör det svårt att upprätthålla auktoritära regimer. Men demokrati är inget nödvändigt resultat av kapitalism. Många utvecklade länder, inte minst i Asien, har haft och har en kombination av marknadsekonomi och auktoritär regim.

De ekonomiska reformerna i Vietnam har redan lett till en rad sociala, kulturella och politiska förändringar (positiva och negativa), även om de inte lett till demokrati. Dessa förändringar skall genomgå i tio punkter:

3.1 Den kapitalistiska familjen och social ojämlikhet

Ett första mycket viktigt resultat är återställandet av familjen och släkten som grundläggande aktör och nätverk i såväl produktion som handel, och återskapandet av social orättvisa med stort avstånd mellan fattiga och rika familjer. "Familjen är samhällets cell. Staten skyddar äktenskapet och familjen", står det i 1992 års vietnamesiska konstitution, paragraf 64 (Vietnam, S.R., 1992b). När jordbrukskollektiven avskaffades och handeln släpptes loss 1987-89 upplevde de vietnamesiska familjerna plötsligt ett ökat utrymme för all sorts aktiviteter. Under 1988 inleddes en handelsfas då hushållen i byarna och längs huvudvägarna omvandlades till miljontals handelsbodar. Efter ett par år gick handelsfasen över i en byggfas, då nära nog varje familj började renovera sitt hus eller bygga nytt. Detta skapade cirkulation i den inhemska ekonomin och en allmän känsla av tillförsikt

⁴ Denna rapport förstår "demokrati" som ett institutionellt system på nationell nivå, med tre huvuddrag:

a) respekt för de mänskliga fri- och rättigheterna (organisationsfrihet, åsiktsfrihet, etc.);

b) fria, allmänna val av nationalförsamling (ev. också president);

c) regeringen (ev. presidenten) avgår och ersätts av en ny om den inte uppnår flertal i val eller stöds av ett flertal i nationalförsamlingen.

Faktor c) anses som väsentlig. Det demokratiska systemets stora fördel är nämligen att det innehåller en mekanism för fredligt byte av makthavare.

Folkligt deltagande på lokal nivå är en attribut i många demokratiska länder, men ingår inte i denna rapportens demokrati-definition.

och oberoende av offentliga institutioner. Det blev oerhört mycket lättare att leva för alla de som ägde något.

Paradoxalt nog skulle man kunna säga att kommunistpartiet uppnådde politisk popularitet genom att avskaffa kommunismen inom ekonomin. I kretsar där partiet inte var populärt, blev det passivt accepterat. Självfallet var det inte partiet som skapade den dynamiska, om än rudimentära, vietnamesiska nykapitalismen. Regimen öppnade bara portarna, och människor själva, organiserade inom familjer, skapade rörelsen. Så länge det går framåt och regimen inte sätter nya hinder i vägen, kommer den stora delen av befolkningen, åtminstone i det centrala och nordliga Vietnam, att vara benägna att tolerera det nuvarande styret.

Det måste understrykas att den nuvarande kapitalistiska entusiasmen är något nytt i vietnamesisk - åtminstone nord-vietnamesisk - historia. Såväl konfucianismen som kommunismen värderade handel lågt. Det var något som tidigare sköttes av kvinnor i byarna och i städerna av indier och kineser. Under det franska kolonistytret var det bara en mycket begränsad klass av etniska vietnameser som engagerade sig i handels- och industriverksamhet. Denna klass utvidgades dock betydligt i Syd-Vietnam mellan 1954 och 1975, och erfarenheterna från den amerikanska perioden utgör en av orsakerna till att södra Vietnam så snabbt tog ledningen i den ekonomiska utvecklingen efter 1986-87. Den uppvärdering av handeln som skedde i Vietnam under slutet av 1980-talet kan jämföras med den som skedde i Japan hundra år tidigare. I Vietnam tycks handelsrevolutionen ha förstärkt kvinnornas inflytande och lett till en ekonomisk uppblomstring bland de ca en miljon etniska kineser som fortfarande är kvar i Vietnam. Många flydde under 1978-79; de som blev kvar har fått tillbaka något av sin gamla betydelse genom att fungera som en länk till investerare och affärsförbindelser i Taiwan, Hong Kong och Singapore.

Återgången till familjejordbruket och en fri marknad har kraftigt motverkat den politik för social rättvisa som förts sedan kommunistpartiet kom till makten. Värdet av offentliga tjänster som utbildning och hälsovård har reducerats, och de arbets- och jordlösa situation har försämrats, men detta motverkas av en betydande välståndsförbättring inte bara för de rika utan för mycket stora grupper. Även om det ännu inte finns någon pålitlig statistik har den genomsnittliga levnadsstandarden sannolikt stigit.

En rapport om förhållandena på landsbygden som offentliggjordes i januari 1993 liknade till förväxling den analys av det agrara klassamhället som gjordes av de unga kommunistledarna Truong Chinh och Vo Nguyen Giap på 1930-talet. På samma sätt som den gången indelar rapporten bönderna i tre klasser, 10-20% rika, 50-60% med genomsnittsinkomster och 20-30% fattiga (med 5-10% mycket fattiga). De fattigaste befinner sig ofta i en sämre situation än tidigare eftersom det inte längre finns något kollektiv som försörjer dem med livsmedel.⁵ På många platser har

⁵ "the new economic policy and managerial mechanism naturally lead to the unequal development among farmer households in the same region. In the rural society there have been formed three social groups with different income levels: the first group can be regarded as the "rich section", who make up about 10-20% of the total household. They are

dock de tidigare kollektiven upprätthållits som serviceinstitutioner med just försörjning av de fattigaste som en av sina uppgifter.

3.2 Intellectuell renässans och ideologisk vilshenhet

Efter valen till ny nationalförsamling sommaren 1992 proklamerade de vietnamesiska tidningarna att 222 (56,2%) av de nya ledamöterna hade universitetsutbildning. Bara 58 ledamöter företrädde jordbruket och 19 industrin.⁶ Detta återspeglar den intellektuella renässans som präglat Doi Moi-perioden. Att utbildade människor sätts på piedestal är inte, till skillnad från uppvärderingen av handeln, något nytt i Vietnam, men just en *renässans*. De högt utbildade har officiellt fått tillbaka den vördnad de åtnjöt i det konfucianska samhället och som de informellt behållit hela tiden. Vid 7:e partikongressen användes en symbol med en bok och en penna som ersättning för hammaren och skäran. Publikationen med kongressdokumenten inleddes på följande sätt: "Närvarande var 1176 delegater som representerade 2.155.021 partimedlemmar. Bland delegaterna var 134 kvinnor, 125 från etniska minoriteter och 743 med universitetsutbildning varibland 108 doktorer och 49 professorer." (Vietnams Kommunistiska Parti, 1991d, 3.) Den traditionella "bonde- och arbetaralliansen" blev i kongressrapporten utvidgad till en allians av bönder, arbetare *och intellektuella*.⁷ Denna treenighet, där det inte råder mycket tvivel om vem som för ordet, återfinns också i konstitutionstexten från 1992.⁸

Frågan är då om det finns en självständig intellektuell klass i Vietnam, som kan använda sin nya position, eller om det offentliga erkännandet av de intellektuellas värde bara är ett försök att hindra att en sådan klass uppstår som självständig kraft.

De intellektuella i Vietnam hade en storhetstid under 1920- och 30-talet, då det pågick en

entrepreneurial families who have successfully combined various occupations to produce commodity with loans from the bank. Their annual incomes range from five million dong to hundreds of millions of dong and are enjoying a quite comfortable life. The average-income group accounts for 50-60%. They have labour force but lack capital, so their main occupation is cultivation. The remaining 20-30% are listed as poor, of which 5-10% are very poor. In the former mechanism of state subsidies, the cooperatives used to assist them with paddy or other welfare service... Regarding the policy on capital loans to peasants, generally speaking, the poor are usually in the last row of borrowers because they do not have anything to mortgage. If this situation is allowed to continue, the poor would remain poor and the polarization of wealth would continue. Many localities have urged the bank to adopt a suitable organization, mechanism and policy so that the poor can borrow to expand production." (Vietnam news agency report in English 1 Jan 1993, SWB Summary, FE/1579 B/7, 6 Jan 93.)

⁶ *Nhan Dan* (Kommunistpartiets dagstidning), 15.8.92.

⁷ För en värdering av de intellektuellas roll i alliansen av arbetare, bönder och intellektuella, se Nguyen Van Linhs rapport till kongressen 24. juni 1991 (Vietnams Kommunistiska Parti, 1991d, 12). Enligt Nguyen Van Linh gör utvecklingen inom världsekonomin att intelligensian blir allt viktigare: "we are living at a time when, along with the process of social revolution, a modern scientific and technological revolution is taking place, having a powerful and all-round impact on the lives of nations, on the process of the development of the world economy, and on the revolutionary processes for social transformation themselves. Therefore, the role of the intelligentsia is becoming ever more important."

⁸ "The SRV state is of the people, by the people and for the people. All state power belongs to the people, based on the worker-peasant-intellectual alliance". Kap. 1, art. 2 i Vietnam, S.R., 1992b.

mycket intensiv samhällsdebatt om alla sorts frågor (Marr, 1981). Under andra världskriget undertryckte den franska Vichy-regimen åsiktsfriheten. Det intellektuella livet fick emellertid en kort men hektisk blomstringstid under våren och sommaren 1945, då japanerna krossade den franska regimen och i viss mån lät vietnameserna styra sig själva. Med augusti-revolutionen samma år enrullade sig den radikala delen av den vietnamesiska intelligensian i Viet Minh, ställde sig därvid i kommunistpartiets tjänst och undvek all öppen kritik för att inte störa den nationella enheten (Tønnesson, 1991, 13, 352-353). En kort frihetsvåg i Nord-Vietnam i mitten av 1950-talet bromsades snabbt genom beslut av partiledningen.

Så följde Vietnamkriget, då de intellektuella i norr återigen fick inordna sig. I söder användes begreppet "tredje styrka" om de intellektuella som varken var kommunister eller stödde Saigon-regimen, men de var inte någon styrka i egentlig mening utan bara en oorganiserad grupp människor, som var tvungna antingen att gå i exil eller välja sida i kampen.

Efter 1975 införde nord-vietnameserna sitt samhällssystem i söder och under den följande tioårsperioden fanns lika lite utrymme som tidigare för intellektuell verksamhet. Mellankrigstidens samhällsdebatt och konstliv började på allvar återuppstå först då Doi Moi-politiken lanserades i mitten av 1980-talet. I dag har Vietnam en rad mycket intressanta konstnärer och författare, som redan börjat väcka internationell uppmärksamhet. Bland författarna kan nämnas Bao Ninh, Nguyen Huy Thiep, Duong Thu Huong och Nguyen Khac Truong (för deras romaner: se litteraturlistan).⁹

Vem är de intellektuella i dagens Vietnam - förutom den lilla gruppen av experimenterande författare och konstnärer? Det finns en gammal generation av högt utbildade som följt kommunistpartiet genom eld och vatten; några av dessa spelade en viktig roll i reformrörelsen under slutet av 1980-talet. I exil finns dessutom ett mycket stort antal högt utbildade vietnameser, som skulle kunna spela en betydande roll i landets utveckling om de fick möjlighet (och var beredda) att återvända, antingen permanent eller på olika sorters expertuppdrag.¹⁰

Den största och mest väsentliga gruppen av utbildade människor i dagens Vietnam utgörs dock av alla de tekniker, matematiker, ingenjörer och andra experter som fått sin utbildning i Vietnam och andra socialistiska länder under kommunismen. De har sällan hörts i samhällsdebatten. Vad de tycker vet ingen med säkerhet. Men det är dessa som skulle kunna utgöra en social bas för en framtida nationell, demokratisk, "lojal opposition" - ett uttryck hämtat från brittisk tradition ("Her Majesty's loyal opposition"). I vietnamesiskt sammanhang skulle en "lojal opposition" arbeta inom konstitutionens ramar och inte söka splittra den vietnamesiska staten. Två av dem som möjligtvis skulle kunna framträda som förespråkare för en sådan opposition är fysikern Nguyen Thanh Giang, som efter en negativ evaluering bland ett urval av hans arbetskamrater inte tilläts ställa upp

⁹ I augusti 1992 hölls en workshop vid Nordisk Institut för Asienstudier i Köpenhamn, organiserad av Irene Nørlund, kring litteratur i Vietnam under mellankrigstiden. Här gjordes många intressanta jämförelser mellan situationen före och efter den "intellektuella paus" i kampåren 1945-85.

¹⁰ Se Murray Hiebert, "Cautious about investment: Wooing them home", FEER 23.1.92, 18.

som oavhängig kandidat vid valet till nationalförsamlingen 1992, och matematikern Phan Dinh Dieu. Dieu cirkulerade petitioner till partiet före partikongressen 1991, men fick dem inte tryckta. Senare framförde han mycket intressanta teorier och klara demokratiska principer i intervjuer med internationella nyhetsbyråer och i augusti 1992 föreslog han i ett brev till kommunistpartiets generalsekreterare att Vietnam skulle överge marxism-leninismen som officiell ideologi och redefiniera kommunismen med vikt på autentiska vietnamesiska nationella och kulturella värden.¹¹

När man talar med intellektuella i dagens Vietnam, såväl partimedlemmar som andra, märker man snabbt en blandning av ideologisk vilshenhet och intellektuell nyfikenhet. Den gamla världsbilden har brutit samman också för vietnameserna och de är osäkra på vad de skall sätta i stället. Dessutom vet de inte hur långt de kan gå när det gäller att pröva nya idéer utan att de konservativa krafterna i partiet skall reagera. Vietnam befinner sig i en övergångsperiod, då nya inhemska så väl som importerade tankar har stora möjligheter att vinna uppmärksamhet. Men vem vågar framföra dem?

3.3 Begränsad frihet

Åren 1987 till 1989 blommade friheten i det vietnamesiska samhället, inte bara inom handel och näringsliv, men också inom kulturliv och i ansatser till politisk debatt. Besökare i Vietnam upplevde för första gången på många år att det gick att föra öppenhjärtiga samtal med vietnameser, som uttryckte egna och inte officiella synpunkter, och att medierna blivit modigare i sin kritik av byråkrati, korruption och felaktiga ekonomiska satsningar. Flera tusen fångar, som suttit i omskolningsläger i södra Vietnam sedan 1975-76, släpptes 1987-88.¹²

Hösten 1989 bromsades utvecklingen mot frihet. Men det följde inte någon våg av förtryck som i Kina. De av frihetens former som redan etablerats stod säkra. 1992 var det lätt att märka att vietnameserna vant sig vid att tala öppet inte bara med varandra men också med främlingar, något som var nytt och fortfarande riskabelt år 1989. Den frihet som var ny och oprövad den gången hade närmast blivit en vana tre år senare, men hade inte vidareutvecklats kvalitativt. Principiell kritik av regimen kunde 1992 framföras muntligt och inom begränsade cirklar, men inte föras ut i medierna. Gränserna för vad som tilläts markerades genom administrativa och judiciella åtgärder. Amnesty International rapporterade om ett sextiotal nya politiskt motiverade arresteringar 1990-91 av tidigare fångar från omskolningslägren, religiösa ledare, författare och andra som "konspirerat mot

¹¹ För Nguyen Thanh Giang: Murray Hiebert, "Election strategy. No threat to communist party rule in July polls", *Far Eastern Economic Review*, 9.7.92, 21. För Phan Dinh Dieu: *Asia Yearbook 1992*, 212; Amnesty International 1992, 3; intervju med Stein Tønnesson i Hanoi, 12.9.92. För generalsekretäre Do Muoi's möte med Phan Dinh Dieu och tre andra kritiska intellektuella, se FEER 24.10.91, 16. För brevet från Dieu (felaktigt skrivet "Phieu") till Do Muoi, se *Indochina Chronology*, 3/92, s. 5-6.

¹² För en insiders beskrivning av livet i ett vietnamesiskt omskolningsläger 1975-79, se Trân, 1990.

staten" (Amnesty International, 1992). Amnestys årsrapport för 1992 slog fast att det 1991 fanns minst 80 politiska fångar i Vietnam. Flera hölls i förvaring under lång tid utan rättegång. Andra dömdes till hårda fängelsestraff för att ha spritt sina åsikter och försökt organisera politisk opposition. Åttio är inte många, men den 10 januari 1993 offentliggjorde den Moskva-baserade vietnamesisk-språkiga radiostationen *Irina* en lista på mer än 400 politiska fångar i dagens Vietnam. Listan sades härstamma från en "National Front for Unification and Liberation of Vietnam" (återgiven i SWB Summary, FE/1591 B/6-10). Under 1992 hade radiostationen *Irinas* starka angrepp på det kommunistiska systemet i Vietnam förorsakat vietnamesiska protester mot Ryssland.

De vietnamesiska myndigheterna har dock aktivt försökt att anpassa sin lagstiftning till de rådande internationella konventionerna om de mänskliga rättigheterna, som landet undertecknat. I mars 1990 tog Vietnam upp en dialog med Amnesty International genom ett aide mémoire, som utlovade en genomgång och möjlig revidering av de förordningar som gör det lagligt att hålla vietnamesiska medborgare i förvaring för "omskolning" utan domstolsbeslut. Amnesty kritiserade emellertid också nyare vietnamesiska lagstiftning: brottsbalken (Criminal Code) av 1985-86 och straffprocessordningen (Criminal Procedure Code) av 1989. Dessa gjorde det möjligt att hålla vietnamesiska medborgare i häkte upp till fyra månader utan domstolsbeslut och, när det är tal om allvarliga förbrytelser, på obestämd tid (Amnesty International, 1992, 16). Den nya vietnamesiska konstitutionen av 1992 innebär också en förbättring. Den fastslår att ingen kan arresteras utan domstolsbeslut, men gör undantag för "flagranta förbrytelser" (Vietnam, S.R., 1992b, paragraf 71).

När den nya konstitutionen antogs 1992, utgav också partiförlaget *Su That* [Sanningen] de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter i vietnamesisk översättning med kommentarer av vietnamesiska jurister (Truong dai ..., 1992). Konstitutionen fick ett helt kapitel om medborgarnas rättigheter och skyldigheter, som explicit sades inkorporera de mänskliga rättigheterna. Detta måste betraktas som ett mycket stort framsteg jämfört med den gamle konstitutionen. Kapitellet fastställer: likhet inför lagen; rätt till politiskt deltagande; allmän rösträtt; rätt och skyldighet till arbete; rätt till näringsutövning (efter lagens bestämmelser); rätt till egedom; rätt till utbildning; rätt till att forska, göra uppfinningar och engagera sig i konst och kultur; rätt till hälsovård; rätt till att bygga sig våningshus; lika rättigheter för båda könen (och förbud mot diskriminering och trakassering av kvinnor); barns rätt till skydd, vård och uppfostran; krigsinvaliders och revolutionära martyrs särskilda rättigheter; allas rätt att fritt resa både inom Vietnam och utomlands (efter lagens bestämmelser); åsiktsfrihet, pressfrihet, organisations- och demonstrationsfrihet; tros- och religionsfrihet; personens och hemmets oantastlighet; och rätt att få behandlat klagomål mot övergrepp (Vietnam, S.R., 1992b, 29-39). Detta kapitel i konstitutionen utgör en stark juridisk grund för realiserandet av de mänskliga rättigheterna i Vietnam, men kapitlet motsägs delvis i andra kapitel och står i klar motsats till det som alltjämt är praxis i landet.

Hur förhåller det sig t ex med pressfriheten? Också här skedde en betydande utveckling

åren 1987-89, som så avstannade. Presslagen av 1990 är motsägelsefull (Vietnam, S.R., 1990). Å ena sidan fastslår den varje medborgares rätt till full information och till att kritisera partiet och staten i pressen. Mycket av pressens arbete för att förstärka sin ställning har just koncentrerats till att konkret kritisera maktmissbruk och korruption. Å andra sidan innehåller samma lag ett helt kapitel om hur staten skall administrera pressen; och som förbjuder medierna att "uppmåna befolkningen till att opponera mot staten - den Socialistiska Republiken Vietnam - eller undergräva det nationella enhetsblocket". Både före och efter antagandet av presslagen förbjöds en rad nyetablerade tidningar och flera redaktörer blev uppsagda (Information Freedom ..., 1991, 236). Förtrycket drabbade särskilt tidningar i söder. Pressen är dock fortsatt mera frispråkig där än i norr.

Bakom varje pressorgan i Vietnam står en organisation, som ansöker om licens för att utge tidningen (eller andra medier). Dessa organisationers styrelser är ansvariga för mediernas innehåll. Det finns ingen förhandssensur men en betydande självsensur.¹³ Om en tidning trycker något, som inte är acceptabelt för den organisation som ger ut tidningen, riskerar redaktören att förlora sitt jobb. Om organisationen ställer sig bakom redaktören, riskerar den att förlora licensen. Systemet med organisationsansvar gör att ideologisk debatt är sällsynt i vietnamesisk press. Journalister uppmanas att ge noggrann information och avslöja maktmissbruk och korruption men inte att föra fram avvikande åsikter i grundläggande politiska frågor.

Kulturtidskriften *Van Nghe* i Hanoi har varit viktig för de författare som sökt nya vägar. 1987 publicerade denna tidskrift ett antal noveller av den märkvärdige författaren Nguyen Huy Thiep. En av novellerna tillskrev 1700-talshjälten Quang Trung (som ofta jämförs med Ho Chi Minh) ett aktivt kärleksliv. Detta och annat av det som trycktes väckte reaktioner. I december 1988 blev redaktören för *Van Nghe* förlaktligen uppsagd, vilket ledde till kraftiga protester inom Hanois intellektuella miljö (Information Freedom ..., 1991, 237). Den vietnamesiska författarföreningen har likväl fortsatt att stimulera okonventionella författare. Sålunda gick 1991 års litteraturpris till en författare som gett en allt annat än heroiserande framställning av kriget mot USA i Syd-Vietnam (Nguyen Khac Truong).

Finns det en fri och oberoende press i dagens Vietnam? Svaret är nej. Pressen är inte oberoende och inte fri från staten i någon absolut mening, men den är betydligt friare och mera oberoende än för några år sedan. Presslagen av 1990 cementerade den tradition för korruptionskritik som förre generalsekreteraren Nguyen Van Linh personligen införde, men lagens bestämmelser gjorde det också möjligt att slå ned på försök att utvidga pressfriheten till också att gälla debatt om känsliga frågor. Paragraf 68 i 1992 års konstitutionen tycks öppna vägen för en förbättring: "Medborgarna skall ha åsikts- och yttrande-frihet, pressfrihet, rätt att informeras, och rätt att organisera sig, bilda föreningar och hålla demonstrationer i överensstämmelse med lagens bestämmelser". Men de som önskar slå ner friheten kan hänvisa till paragraf 30 i samma konstitution, som säger: "Sta-

¹³ Presslagens paragraf 2 lyder: "The press is not censored before going to print or on the air" (Vietnam, S.R., 1990).

ten tar på sig den överordnade administration av kulturella aktiviteter. Spridning av allt reaktionärt och depraverat tänkande och kultur är förbjudet; övertro och skadliga seder skall elimineras."¹⁴

Paragraf 32 förbjuder dessutom "alla aktiviteter inom kultur och information som skadar nationella intressen, eller nerbryter värdighet, moral och det fina vietnamesiska levnadssättet".¹⁵ Att detta inte är sovande paragrafer demonstrerades i december 1992, då fyra personer i Ho Chi Minh-staden dömdes till fängelsestraff från 16 månader till 3 år för att ha hjälpt ett utländskt filmbolag att framställa den "reaktionära" filmen *Loving the Song from Vietnam*, som "smutsade ned den Socialistiska Republiken Vietnam" (SWP Summary FE/1575 B/18).

I motsats till tidningarna måste de vietnamesiska bokförlagen överlämna alla manuskript för förhandsgodkännande och oauktorerad litteratur får inte importeras och spridas. Ändå är friheten när det gäller bokproduktion avsevärt större än förut. Böcker kommer nu ut, som aldrig skulle ha utgetts för några år sedan, om än i små upplagor - vilka därefter piratkopieras. "Photo copy shops" finns numera överallt i vietnamesiska städer och större byar och spelar otvivelaktigt en stor roll för spridning av alla sorters åsikter. En rad underjordiska förlag har uppstått som utger dissidentlitteratur. Enligt uppgifter från den japanska nyhetstjänsten Kyodo anhölls under 1992 ett tiotal redaktörer eller utgivare av sådana publikationer (SWP Summary FE/1581 B/8, 8 Jan 93). I städerna är det nu fritt fram att se video (som insmugglas i stort antal) och lyssna till utländsk radio (om man har en mottagare). Det stora informationsflödet utifrån har lett till att statlig television och radio ger långt bättre information än tidigare.

De nya begränsningarna i friheten avspeglar de bekymmer som händelserna i Kina och Östeuropa skapat för den vietnamesiska ledningen.¹⁶ Från 1987 till 1990 genomfördes iövrigt en större "renings"-kampanj inom Vietnams Kommunistiska Parti med uteslutning av 78.200 medlemmar (Thayer, 1992, 349). 1990 uteslöts också den mest ihärdige reformivraren i politbyrån, den unge Tran Xuan Bach, ur partiet. Bach hade varit ansvarig för kontakterna med andra socialistiska länders kommunistpartier och blev tydligen starkt påverkad av det som försiggick i Öst-Europa. Efter Bachs uteslutning har han inte hörts av i vietnamesiska eller utländska media.

Två andra framträdande personer uteslöts ur kommunistpartiet 1990-91: journalisten Bui Tin och författaren Duong Thu Huong. Bui Tin anslöt sig till kommunistpartiet redan 1946 och var redaktör för partitidningen *Nhan Dan*'s söndagsutgåva då han började opponera mot partiets politik

¹⁴ "The State undertakes the overall administration of cultural activities. The propagation of all reactionary and depraved thought and culture is forbidden; superstitions and harmful customs are to be eliminated." (Vietnam, S.R., 1992) Den översättning som ges i FBIS-EAS-92-093-S och *Südoostasien aktuell*, juli 1992, är lite "snällare": "The State uniformly manages cultural activities, strictly prohibits the propagation of reactionary concepts and decadent culture, and combats superstition and outmoded customs."

¹⁵ "Shall be strictly banned all activities in the fields of culture and information that are detrimental to national interests, and destructive of the personality, morals, and fine lifeway of the Vietnamese." (Vietnam, S.R., 1992, 23); "Personality" skulle nog snarare varit översatt med "dignity".

¹⁶ För det smidiga sätt som myndigheterna använde för att stoppa ansatser till studentprotester i Vietnam, se Thayer, 1992, 357. För en översikt över viktiga fall av politisk verksamhet som inte tolererats, se Schellhorn 1992b, s. 239-241.

i augusti 1986. Han önskade att gå tillbaka till den bredare nationella politik som partiet förde 1945-46 och föreslog införandet av ett flerpartisystem. 1990 var han i Frankrike och uttalade sig i intervjuer på BBCs vietnamesiska sändning. Då blev han utesluten ur partiet (Thayer, 1992, 360-362) och blev därefter kvar i Paris. Duong Thu Huong var aktiv skribent under kriget mot USA och deltog i kriget med Kina 1979. Hon har i sina romaner tagit för sig de nordvietnamesiska soldatveteranernas besvikelse över resultatet av den kamp de fört på 60-talet; i stället för det paradiset de hoppades på kom de att uppleva ofrihet och fattigdom. Efter det att hon gjort flera offentliga uttalanden, uteslöts hon i juli 1990 ur partiet, och 1991 blev hon arresterad för att ha försökt få utländska kontakter att transportera manuskript ut ur landet (Thayer, 1992, 359-360). Hon släpptes först efter flera månader. Tre av hennes romaner var då utgivna i fransk översättning (Duong Thu Huong 1990, 1991a, 1991b).

Under hösten 1992 tycks de oppositionella ha blivit djärvare än tidigare. Detta ledde till att de mest seniora medlemmarna av centralkommittén i kommunistpartiet sammanträdde innan centralkommitténs 4:e plenum i januari 1993 för att diskutera hur kraven på demokratiska reformer skulle bemötas och hur man skulle undgå en situation liknande den som uppstod i Kina sommaren 1989 (Kyodo News Service, 5 Jan 93, SWB Summary, FE/1581 B/8, 8 Jan 93). I generalsekreterare Do Muois öppnings- och avslutningstal vid plenumsmötet utlovade han att stärka kontrollen över kulturella och konstnärliga aktiviteter. Partiet skulle "analysera sabotage från fientliga krafter inom kultur och konst för att positivt och effektivt motvärka deras konspirationer och tricks" (SWB Summary, FE/1592 B/6-7 21 Jan 93; FE/1593 B/5 22 Jan 93).

3.4 Förstärkt religiositet

Även om den nya friheten inte lett till någon öppen ideologisk debatt i vietnamesiska medier, så har den på samma sätt som i andra delar av världen lett till en religiös renässans. Sekulariseringsprocessen har avbrutits av ett återvändande till familje-ritualer, kinesisk astrologi, buddhism, katolicism. Bland de etniska minoriteterna i höglandet i söder har även protestantiska kyrkor fått nya anhängare. Troligen har också de två sydvietnamesiska sekterna Cao Dai (synkretisk) och Hoa Hao (buddhistisk) fått tillbaka något av sin gamla styrka. Dessa sekter växte fram på 1920- och 30-talet, spelade en betydande roll på 1940- och 50-talet, men blev undertryckta såväl av den sydvietnamesiska som av den senare kommunistiska regimen. 1988 utgavs i Hanoi med stöd från Toyotafonden *Buddhismens historia i Vietnam*; förstaupplagan på 2000 revs bort. Boken redogör sakligt för äldre tiders buddhism, men avslutas med en ateistisk betonad kritik av buddhismen för att inte föreskriva något sätt att förbättra villkoren på jorden. Ändå sägs till slut: "Ingen teori kan tillfredsställa alla. Det är all grund till att buddhismen skall fortsätta att existera, och dess historia vill fortsätta att utvecklas" (Nguyen Tai Thu, 1992, 427). Under 1992 uppstod slitningar mellan staten och den "förenade buddhistiska kyrkan" om statens inblandning i begravningen av chefsmunken Thich Don Hau. Varningar höjdes om att munkar skulle kunna bränna ihjäl sig i

protestaktioner på samma sätt som under 60-talet, men det kom inte till någon öppen konflikt under själva begravningen (Asiaweek, 13.1.93).

På den moralisk-politiska nivån finns det också ett förnyat intresse för de gamla konfucianska åskådningarna; bokförlag i Ho Chi Minh-staden ger numera ut sådana klassiska verk som sedan 1975 bara tryckts i Houston, Texas. 1992 återutgavs sålunda i Ho Chi Minh-staden det grundläggande verket *Konfucianism* som skrevs på 1920-talet av filosofen och historikern Tran Trong Kim. Han var skoldirektör i Hanoi under det franska kolonistyre och premiärminister i den japansk-stödde vietnamesiska regeringen från april till augusti 1945 (Tran Trong Kim, 1992).

Härskar det religionsfrihet i dagens Vietnam? Också här motsäger konstitution och praxis varandra. Också här skedde stora förbättringar i Doi Moi-perioden. Konstitutionen slår fast varje medborgares rätt till tros- och religionsfrihet. Alla religioner är lika inför lagen, och lagen skyddar alla religioners helgedomar. Men konstitutionen tillägger att ingen får utnyttja sin tro eller religion till att motarbeta lagen och statens politik (Vietnam, S.R., 1992b, paragraf 70). 1990-92 genomfördes en rad arresteringar och andra administrativa åtgärder mot protestantiska präster i söder och mot en rörelse bland katolikerna som krävde större oberoende av staten (Amnesty International, 1992; Guilbert, 1991).

Kan den förstärkta religiositeten undergräva staten? Det religiösa livet i Vietnam är mångfaldigt och saknar centraliserade institutioner (frånsett katolicismen, Cao Dai och "den förenade buddhistiska kyrkan" som dock inte representerar alla buddhister utan bara munkarna). Det finns inte några mäktiga religiösa ledare som kan utmana regimen på samma sätt som ayatollorna i shahens Iran eller biskoparna i Jaruzelskis Polen, men de nyreligiösa rörelserna kan mycket väl få politiska utslag om det uppstår en krissituation. Om t ex regeringen ingriper mot en buddhistisk ledare som blivit för populär, kan det snabbt leda till upplopp, demonstration och konfrontation. En sådan utveckling är mera sannolik i södra än i norra Vietnam.

3.5 Lagstiftning

Mycket har redan sagts om 1992 års vietnamesiska konstitution. Den är emellertid bara kronan på ett mycket omfattande lagstiftningsarbete som genomförts sedan 1987 av Vietnams 8:e nationalförsamling, under ledning av justitieutskottets kvinnliga ledare, juristen Ngo Ba Thanh. Hennes mål var upprättandet av en rättsstat (rule of law), och under 1992 sades det mer och mer tydligt att alla (inklusive partiet) skulle vara ansvariga inför lagen och konstitutionen (Ngo Ba Thanh, intervju 1992). Arbetet med att utforma nya lagar förs vidare av Vietnams 9:e nationalförsamling som valdes juli 1992, dock utan Ngo Ba Thanh, som inte återvaldes efter det att Fädernelandsfronten beslutat att hon skulle kandidera i en valkrets i Ho Chi Minh-staden där de tre andra kandidaterna var män med stor lokal popularitet.

Lagstiftningsarbetet började med investeringslagen av 1987 som skulle locka utländskt kapital till Vietnam, och följdes upp med flera andra lagar på det ekonomiska området. Utlänningar

fick rätt att hyra hus. Det blev möjligt att överföra bostäder från en familj till en annan mot ekonomisk "kompensation", och utländska banker fick etablera sig i Vietnam. Dessutom kom den nya presslagen av 1990. Sommaren 1991 antog Vietnams 8:e nationalförsamling också en ny civilrättslag ("Legal Code"), något landet inte haft tidigare.

I april 1992 genomförde nationalförsamlingen så stora förändringar i konstitutionen av 1980 att det är rimligt att tala om en ny konstitution. Fri- och rättigheterna har redan omtalats. De största förändringarna skedde på det ekonomiska området där det öppnades för en "multi-sektoriell varu-ekonomi", en eufemism som numera inofficiellt medges att betyda marknadsekonomi. Några talar även accepterande om "kapitalism". På det ideologiska området är konstitutionstexten uttryck för en anpassning till den förändrade världssituationen. Vietnam är numera inte någon del av ett socialistisk läger, utan ett enda land i en värld av självständiga stater, som alla borde ha goda relationer med Vietnam. Partiet sägs fortfarande ha den ledande rollen i staten och samhället, och marxism-leninismen nämns flera gånger explicit i förordet till konstitutionen, men i en nationell form: "marxism-leninismen och Ho Chi Minh-tänkande" (jämför Mao Ze Dong-tänkandets renässans i Kina).

Konstitutionen blev först godkänd av nationalförsamlingen efter det att fyra olika utkast hade värderats, och många paragrafer är präglade av kompromisser: de säger något mycket generellt och tillägger att detta skall preciseras närmare i lagar. Konstitutionen kan lätt kritiseras för brist på precision, men just denna brist är uttryck för att konstitutionen blev till genom en reell politisk process mellan regering och nationalförsamling, inte genom partidiktat. Bristen på precision gör också att konstitutionen kan tolkas i olika riktningar och sålunda vara användbar över längre tid.

Från socialistisk håll har konstitutionen kritiserats för att reducera några av de sociala förmåner (utbildning, gratis hälsovård) som garanterades i den förra konstitutionen. Detta har försvarats med att dessa rättigheter inte längre var möjliga att finansiera.

I juli 1992, efter det att den nya konstitutionen antagits, hölls de allmänna valen, och den nya nationalförsamlingen fortsatte arbetet med en mycket omfattande lagstiftning då den möttes i september. En av de svåraste uppgifterna är att komma överens om en jordlag som reglerar hur familjernas konstitutionellt bestämda "långsiktiga användningsrätt" till jord skall kunna överföras till arvingar, och dessutom till andra mot "kompensation". I december 1992 diskuterade Vietnams 9:e nationalförsamling regeringens förslag till ny jordlag, men konkluderade med att skicka tillbaka förslaget till regeringen tillsammans med en resolution som uttryckte vikten av att snabbt komma fram till en ny acceptabel lagtext (SWB Summary, FE/1579 B/6 6 Jan 93). En ny lag kommer troligen att antas någon gång under 1993. Det tycks redan klart att den kommer att legalisera något som mycket kommer att likna köp och försäljning av jord, även om det är så att folket som helhet formellt äger all vietnamesisk jord.

En så omfattande ny lagstiftning som den Vietnam nu är på väg att genomföra är något

nytt i vietnamesisk historia, även om vietnamesiska historiker återigen uppmärksammat den lagstiftning som Le-dynastin genomförde på 1400- och 1500-talet (Quoc trieu hinh luat, 1991). Lagstiftningen från 1987 och framåt har framför allt varit ett försök att eliminera potentiella bekymmer hos utländska investerare, men existensen av de historiska lagtexterna från Le-dynastins tid har samtidigt gjort det möjligt för de nya lagstiftarna att placera sitt arbete i en föreställning om en lång inhemsk tradition.

3.6 Decentralisering

Redan före 1986 hade provinserna en betydande självständighet i Vietnam, men de måste alltid kamouflera sina beslut som applicering av centrala direktiv. Med Doi Moi-politiken blev provinserna uppmanade att söka nya vägar, och provins-administrationerna fick behålla det mesta av skatteintäkterna från en snabbt ökande risproduktion.¹⁷ Uppmaningen att söka nya vägar efterlevdes på många håll, och provinserna blev vana vid en ännu mera långtgående självständighet än tidigare, men den måste troligen inskränkas något igen när de nya nationella lagarna skall genomföras. Om nationalförsamlingen tar majoritetsbeslut mot en regions vilja i frågor som starkt angår just den regionen, kan det leda till en kraftmätning. Hittills har beslut för det mesta fattats genom konsensus-sökande; det har gynnat provinserna efter som de inte kunnat åläggas uppgifter eller bördor de inte velat acceptera. Majoritetsbeslut på nationell nivå kan leda till flera typer av regionala konflikter. De rika provinserna i söder kan t ex motsätta sig att subsidiera de andra delarna av landet, och fattiga provinser med rika naturresurser kan alliera sig med utländska investerare och undergräva den nationella miljöpolitiken. De regionala olikheterna förstärks av att den vietnamesiska regeringen efter någon tids tvekan bestämt sig för att betrakta de mest framgångsrika regionerna som "ekonomiska zoner". Till dessa räknas inte bara Ho Chi Minh-stads-regionen utan också områdena runt Da Nang och Hanoi-Haiphong.¹⁸

3.7 Moderat nedrustning

Efter det att de vietnamesiska trupperna dragits ur Kambodja, och den mycket omfattande sovjetiska hjälpen fallit bort, genomfördes en drastisk reduktion i storleken på den vietnamesiska armén. Från att ha omfattat över en miljon man blev den reducerad till omkring hälften. En halv miljon man är emellertid också en mycket stor armé. Som grund för att inte reducera den ytterligare infördes den snabbt ökande arbetslösheten.

¹⁷ För Vietnams skattereformer sedan 1988, se Gates & Truong, 1992, 12-14.

¹⁸ I sitt nyårstal inför 1993 underströk premiärminister Vo Van Kiet detta beslut: "Our state has determined three key economic zones to be developed in the strategy up to the year 2000, namely Hanoi-Haiphong-Quang Ninh, Ho Chi Minh City-Bien Hoa-Vung Tau and Danang City in central Vietnam, which have harbours and international airport. These zones will be developed not only for their own sake but also in the interest of the whole country." (SWB Summary, FE/1579 B/7, 6 Jan 93).

Arméerna i Kina och Sydöstasien skall inte betraktas på samma sätt som i Europa. I Vietnam och dess grannländer är arméerna på ett helt annat sätt aktiva i samhällslivet. Armékompanier bygger vägar, har sina egna hotell och gästhem där också utländska gäster kan bo, och tjänar pengar till eget förvärv. Den vietnamesiska hären utger dessutom en av Vietnams största tidningar, *Quan Doi Nhan Dan*, och denna tidnings förre redaktör leder nu det vietnamesiska journalistförbundet. Armén och polisen är helt centraliserade och är fullkomligt oberoende av provinsadministrationerna. En europeisk Vietnamkännare skämtade för några år sedan med att vietnameserna kanske hade missförstått Montesquieus maktfördelningslära. I stället för att skilja mellan lagstiftande, verkställande och dömande makt har Vietnam fördelat makten mellan centraladministration, provinsadministration och militären - med partiet som koordinator. Detta är emellertid inte exceptionellt för Vietnam.

Vidare måste understrykas att vietnameserna nu också börjat utveckla en form för maktfördelning mellan lagstiftande och verkställande makt.

3.8 Nationalförsamling med självkänsla

Vietnam försöker numera på ett motsägelsefullt sätt att förena tanken om en enhetlig stat med västlig maktfördelningslära. I den politiska plattformen för övergång till socialismen som framlades för 7:e partikongressen fanns följande självmotsägelse: "Den vietnamesiska staten utgör *enheten av statsmaktens tre armar* - den lagstiftande, den verkställande, den dömande - med en klart definerat maktfördelning." (Vietnams Kommunistiska Parti, 1991d, 63.) Om nationalförsamlingen, regeringen och domstolarna är "armar" av en enhetlig statsmakt, är det ju inte makten utan bara uppgifterna som är fördelat; makten ligger då någonstans över de tre armarna (i partiledningen). Under en debatt om förberedandet av den nya konstitutionen 1991 uttalade nationalförsamlingens president Vo Chi Cong att statsmakten skulle vara enhetlig och att det inte skulle förekomma någon maktfördelning (Pike 1992, 77).

Oklarheten i maktfördelningsfrågan kvarstod fram till antagandet av den nya konstitutionen i april 1992 och till stiftandet av nya lagar om regeringen, domstolarna och "folkkontrollorganen" i september-oktober 1992. Oklarheten undanröjdes egentligen inte av dessa lagar. Det är fortfarande så att partiet skall ha "den ledande rollen i stat och samhälle" och likväl är underställt lagen. Ingen av lagarna ger besked om hur makten skall fördelas mellan regering och politbyrå. Utifrån de samtal jag hade i Hanoi september 1992 är mitt intryck att politbyrån skall fatta de stora besluten, fastställa riktlinjerna och inte blanda sig i detaljerna på det sätt som tidigare skett. Dessa skall överlåtas åt regeringen. Frågan är hur länge regering och nationalförsamling finner sig i att inte ha det överordnade politiska ansvaret. Bland de reformer som genomfördes i samband med antagandet av 1992 års konstitution ingick upprättandet av ett nytt presidentämbete, som ersatte det tidigare ministerrådet (Council of Ministers). Presidenten, som väljs av nationalförsamlingen, utnämner premiärministern som därefter sätter sammen regeringen och fungerar som dess chef. Detta system

liknar det västerländska, innebär en klarare ansvarsfördelning än förr och kommer att kunna fungera utmärkt också utan direktiv från kommunistpartiets politbyrå. Presidenten utnämner också de högsta domarna och är överbefälhavare för de väpnade styrkorna.

Den vietnamesiska nationalförsamlingen har traditionellt spelat rollen som hejarklack för regeringens förslag, som i sin tur varit anpassade till synnerligen detaljerade beslut i politbyrån. Under arbetet med lagstiftningen i slutet av 1980-talet började nationalförsamlingen spela en mera självständig roll. Det förekom redan då att nationalförsamlingen skickade förslag tillbaka till regeringen med besked om att de var för dåliga. Vid ett tillfälle vägrade en tredjedel av ledamöterna att rösta för kommunistpartiets kandidat till premiärminister (se bifogade kronologi: juni 1989).

Det var inte bara nationalförsamlingens *medlemmar*, som ökade sitt inflytande utan också deras stora sekretariat. I den nya regering som utnämndes sommaren 1992 var det inte den biträdande justitieministern som gjordes till ny justitieminister, vilket de flesta väntat sig, utan den unge chefen för justitieutskottets sekretariat i nationalförsamlingen, Nguyen Dinh Loc. I egenskap av medlem av detta sekretariat hade han betytt minst lika mycket för lagstiftningsarbetet som ministeriets ledande personal.

Fastän valet 1992 inte var demokratiskt i någon rimlig mening av ordet innebar det en radikal förnyelse av nationalförsamlingen. Bara 26% av den nya församlingens medlemmar var medlemmar också av den gamla och de nya är betydligt yngre. Färre militärer än förr valdes in och långt fler högutbildade. Den 9:e nationalförsamlingen skall sammanträda oftare än sin föregångare; den första sessionen varade från den 19 september till 8 oktober 1992 - en mycket lång period jämfört med tidigare (Weggel, 1992b, 539). En större del av ledamöterna skall nu ha politik som heltidsarbete.

9:e nationalförsamlingen skulle kunna tänkas försöka kompensera sitt odemokratiska mandat genom att vara kritisk till de förslag som kommer från regeringen. Förhållandet mellan regeringen och en kritisk nationalförsamling kan utgöra startpunkten för en allmän demokratisering av den vietnamesiska staten med bibehållande av nödvändig stabilitet. Partiet och dess politbyrå skulle gradvis kunna få samma symboliska roll som kungamakten fick i de västeuropeiska länderna då dessa demokratiserades. Under 9:e nationalförsamlingens första session framkom dock litet som pekade i en sådan riktning. Le Duc Anh blev till exempel enhälligt vald till president (Weggel, 1992b, 541). Sessionen gav inga signaler om vilja till självständighet utan accepterade utan protester de beslut som på förhand hade fattats inom kommunistpartiet. Beslutet om att skicka regeringens förslag till ny jordlag tillbaka med krav om revision är här ett möjligt undantag. Tanken, åtminstone bland reformivrarna i Hanoi, är att partiets centrala organ framgent skall nöja sig med att formulera de generella riktlinjerna medan de praktiska besluten skall fattas av nationalförsamlingen efter förslag från regeringen.

3.9 Utrikespolitisk ödmjukhet

Under 1900-talet har två försök gjorts att använda Indokina som bas för regional stormaktsstatus i Asien (Tønnesson, 1992a). Det första var fransmännens etablering av den indokinesiska unionen under slutet av 1800-talet. Det var Indokina tillsammans med den franska flottan, som gjorde att Frankrike kunde uppträda som stormakt i Asien tillsammans med Storbritannien, USA, Nederländerna och Japan. Denna ställning fick ett grundskott i och med Vichy-Frankrikes samarbete med den japanska ockupationsmakten under andra världskriget, försvagades ytterligare av den vietnamesiska revolutionen, som följde på den japanska kapitulationen i augusti 1945, och försvann för alltid genom nederlaget mot en kinesisk-stödd vietnamesisk armé vid Dien Bien Phu 1954.

Det andra försöket gjordes efter 1975, då "den amerikanska parenteserna" i Vietnams historia var över och hela landet ånyo blev styrt från Hanoi. Denna gång var det en inhemsk kommunistisk regim, som försökte skapa ett indokinesiskt block med "speciella relationer" mellan tre socialistiska stater. Även denna gång misslyckades försöket, dels på grund av ett långdraget kambodjanskt gerillakrig, understött av Thailand, Kina och USA, dels på grund av den ekonomiska stagnation som Vietnam upplevde till följd av ekonomisk isolering och en ineffektiv utvecklingsmodell.

Den ekonomiska krisen och nedskärningen av Sovjetunionens stöd ledde till en radikal begränsning av Vietnams utrikespolitiska ambitioner. Målet att säkra en vietnamvänlig regim i Kambodja uppgavs. Laos gavs frihet att inrikta sin handel huvudsakligen på Thailand. Armén reducerades. Vietnam uttryckte en önskan att bli medlem av ASEAN, som innefattar Brunei, Filippinerna, Indonesien, Malaysia, Singapore och Thailand, och anslöt sig liksom Laos 1992 till den så kallade Bali-traktaten av 1976 om fred i Sydostasien. En utrikespolitisk analytiker i Singapore spådde att Vietnam kom att dyrka en eller två särskilt goda vänner bland ASEAN-länderna för att påverka gruppen i riktning av starkare stöd åt Vietnam i dess intressekonflikter med Kina (Yeong, 1992). Men Vietnams förhållande till Kina normaliserades också; när Kina i september 1992 började leta efter olja mycket nära den vietnamesiska kusten, var det inte aktuellt för Hanoi att svara med annat än protester.

Bakom de minskade ambitionerna låg ett erkännande i Hanoi av att det inte kommer att vara militär styrka, socialistisk ideologi eller utrikespolitiska allianser som leder till en plats i solen på 2000-talet utan ekonomiska och teknologiska prestationer (Duong Quoc Thanh, 1991).

Detta tycks det råda enighet om i dagens Vietnam. Men två fraktioner står ändå mot varandra i den vietnamesiska utrikespolitiken. På den ena sidan står de som anser det vara alltför riskabelt för Vietnam att uppträda ensam på den världspolitiska arenan. De fruktar främst konflikter med Kina och förespråkar därför ett närmande till just Kina, vilket förutom att säkra fred med grannen skulle göra det enklare att kombinera marknadsekonomi med ett kommunistiskt politiskt system. Ett nära förhållande till Kina skulle därtill minska risken för "skadlig" västerländsk påverkan. Denna uppfattning tycks främst ha stöd inom vad som här kallas säkerhetsfalangen (officerskåren, polisen och delar av partibyråkratin). När det gäller Vietnams kontakter med Kina

verkar försvarsministeriet och militären spela en lika stor roll som utrikesministeriet. Varje gång kineserna uppträder provocerande, tycks det dessutom vara arméledningen som förespråkar tålamod, försiktighet och eftergifter. Också partiets kommitté för internationella förbindelser har en viss betydelse när det gäller kontakterna med Kina, men det måste understrykas att det var de statliga förbindelserna och inte partiets, som accentuerades då relationerna mellan Vietnam och Kina normaliserades i november 1991.¹⁹

Mot den Kina-orienterade falangen står de som intar en västvänlig eller nationalistisk hållning som innebär att Kina utgör ett hot mot vietnamesisk självständighet. Många av dessa personer har fått sin utbildning i Sovjetunionen eller Östeuropa. Deras åsikter synes präglas av ekonomiska ministerierna och utrikesministeriet, vilka påverkas av synpunkter från affärsfolk och diplomater med kontakter i många länder.

När den inflytelserika Nguyen Co Thach förlorade posten som utrikesminister och alla sina andra positioner i anslutning till normaliseringen av förhållandet till Kina hösten 1991 var det en seger för säkerhetsfalangen. Thachs efterträdare, Nguyen Man Cam, gjordes inte till medlem av politbyrån, vilket Thach varit. Detta kunde inte tolkas annat än som en försvagning av utrikesministeriets maktställning (Pike, 1992, 80). När Kina började söka efter olja utanför den vietnamesiska kusten i september 1992, fick Cam emellertid anledning att visa att hans ministerium inte marginaliserats. Säkerhetsfalangen förespråkade "stilla diplomati", men Cam visade sig stark nog att få partiledningen att auktorisera offentliga protester.

Vietnam befinner sig i dag i ett utrikespolitiskt dilemma mellan Kina å ena sidan och ASEAN-länderna, Japan, USA och Europa å den andra. Kinas goda förhållande till USA och USAs fortsatta fientlighet mot Vietnam 1991-92 gjorde det omöjligt för Vietnam att ersätta Sovjetunionen med USA som motvikt mot Kina, även om den vietnamesiska reformflygeln troligen gärna skulle ha gjort detta. Vietnam kunde därför inte aktivt motsätta sig kinesiska framstötter, vilket medverkade till Nguyen Cho Thachs fall. USAs 7:e flotta, som minskat sin närvaro i Sydkinesiska sjön efter det att baserna i Filippinerna gått förlorade, skulle i dagens läge troligen förhålla sig passiv om det kom till stånd en kinesisk-vietnamesisk konfrontation. Den vietnamesiska flottan är totalt underlägsen den kinesiska, som för nuvarande kraftigt upprustas, bl a genom köp av fartyg från Ukraina. Den kinesiske premiärministern Li Peng gjorde inga eftergifter, då han besökte Hanoi i december 1992. Ingen överenskommelse nåddes därför om en lösning på gränstvisterna mellan de båda länderna. Dock lovade båda parter att inte göra något som skulle kunna störa de fortsatta förhandlingarna och de undertecknade fyra avtal om ekonomiskt och kulturellt samarbete (Weggel, 1992c). Kina beviljade också Vietnam ett räntefritt lån värt 14 miljoner USD (FEER, 17.12.92). President George Bush lättade också lite på embargot i ett tal den 14 december 1992, men överlät åt sin efterträdare Bill Clinton att eventuellt besluta om ett fullständigt upphävande (FEER,

¹⁹ För betydelsen av detta, se Furuta, 1992, 171.

24.12.92; 7.1.93; 28.1.93). En senatskommitté framlade just före Clintons installation en rapport där det bl a sades: "our policy towards Vietnam ... should be predicated on a vision of the same freedoms for the people of [Vietnam as] we enjoy here at home." Om Clinton gör slut på embargot, skulle det kunna stärka de krafter i Hanoi, vilka vill markera vietnamesiska intressen gentemot Kina. Det är intressant att notera att "den nationalistiska logiken" i dagens läge är på reformflygelns och inte på säkerhetsfalangens sida. I Vietnams historia har det spelat en stor roll att kommunism och nationalism dragit åt samma håll (i kamp mot Frankrike, Japan, USA och Kina). Numera förespråkar den ortodoxa kommunistiska falangen ödmjukhet inför den enda stormakt som kan tänkas utgöra ett hot mot Vietnams nationella suveränitet. Det är emellertid högst osannolikt att USA skulle vilja riskera sitt goda förhållande till Kina genom att stödja sin gamla fiende Vietnam. ASEAN-länderna utgör ingen egentlig maktfaktor. Frågan är därför, om inte Vietnam är tvunget att förbli ödmjukt för lång tid framåt.

Vietnams utrikespolitiska dilemma avspeglas i olika syn på hur marinbasen i Cam Ranhbukten i södra Vietnam skall utnyttjas. Cam Ranhbukten har en av världens bästa naturliga hamnar, som utnyttjades av den franska flottan fram till 1955, därefter av den amerikanska marinen och från slutet av 1970-talet av Sovjetunionen. Hösten 1992 fanns fortfarande några ryssar kvar men vietnameserna hoppades att de snart skulle ge sig av. Då är frågan om man skall erbjuda faciliteter för kinesiska fartyg, om man kanske hellre återigen skall inbjuda fransmännen och amerikanerna eller om man skall förvägra alla stormakter att utnyttja basen. Säkerhetsfalangen i Hanoi tycks överväga att låta Kina utnyttja faciliteterna medan några på den reformivriga flygeln redan anslutit sig till den syn som redan finns i flera av ASEAN-länderna, nämligen att den amerikanska flottans närvaro behövs som en motvikt till Kina i Sydkinesiska sjön.²⁰ Möjligheten att USA återigen skulle få möjlighet att använda Cam Ranh Bay-basen har nämnts av den vietnamesiska sidan i de förhandlingar som förts med USA om att lämna tillbaka amerikanska soldaters jordiska rester (Huynh, 1992, 343). Å andra sidan antyddes det från militärt håll i september 1992 att det inte vore otänkbart att låta kinesiska fartyg komma till Cam Ranh Bay för bränslepåfyllning och reparationer (Tran Cong Man, intervju 1992).

Det skall bli mycket spännande att se vilka utländska flaggor, som först kommer att hissas i Cam Ranhbukten efter det att den ryska halats.

3.10 Partiets nationella monopol

På samma sätt som i Kina har det vietnamesiska kommunistpartiet vägrat införa "pluralism" och "flerpartisystem". 1989 gick det så långt att två små partier som i alla år hade stött kommunist-

²⁰ Detta är intryck jag fick vid intervjuer under den lilla kinesisk-vietnamesiska "oljekrisen" i september 1992 med general Tran Cong Man och general Vu Xuan Vinh och samtal med forskare vid utrikesdepartementets institut för internationella förbindelser i Hanoi. För konflikten i Sydkinesiska sjön, se Donckt, 1991. Ramses Amer vid Fredsforskningsinstitutet i Uppsala kommer under 1993 att genomföra en studie av denna konflikt.

partiet utan att själva vara kommunistiska "upplöste sig själva". Det sades att skälet var att dessa partiets företrädare blivit för gamla och att det inte skett någon nyrekrytering. Vid tidpunkten ifråga hade man emellertid kunnat se hur "fellow travellers"-partierna i Öst-Tyskland vände sig emot regeringspartiet.

Argumenten i Centralkommitténs rapport till den 7:e partikongressen 1991 för att avvisa flerpartisystemet är intressanta:

"Det kan inte finnas någon demokrati utan centralism, utan statlig disciplin och ordning, utan civilt ansvar. Demokrati måste gå hand i hand med lagen. Verklig demokrati skiljer sig från auktoritarism och totalitarism å ena sidan och anarki å den andra. ... Om det finns demokrati eller inte bestäms inte av om man har enparti- eller flerpartisystem. ... Förhållandena i detta land ger inget objektivt skäl att skapa ett pluralistiskt politiskt system, ett flerpartisystem med oppositionspartier. Att acceptera ett flerpartisystem med oppositionspartier skulle innebära att vi hjälpte fram ett omedelbart och legalt återupplivande av de reaktionära och revanchistiska krafter som finns inom landet eller som återvänder från utlandet för att agera mot Fäderneslandet, vårt folk och vår regim. Detta är något som vårt folk aldrig skulle acceptera."²¹

Detta citat ger en nyckel till förståelsen av demokratifrågan i Vietnam:

Å ena sidan uppfattar kommunistledarna fädernesland, folk och regim som ett och det samma. Partiet har genom sina historiska insatser (frigörelsen från fransk kolonialism, försvarskampen mot amerikansk imperialism och kinesisk hegemonism) skaffat ett monopol på att representera nationen. Att introducera flerpartisystem, heter det, vore att släppa fram de antinationella krafter som man besekrat i två långa krig.

Å andra sidan är det anmärkningsvärt att citatet hänvisar till "förhållandena i detta land" (in the context of this country). Det skulle kunna betyda att om förhållandena förändrades så att det uppstår en lojal, nationell opposition, dvs en opposition som inte är reaktionär och revanschistisk utan uppträder på den nationella enhetens grund, skulle det kunna finnas "objektiva skäl" att tillåta flera partier. Något sådant har aldrig officiellt medgetts, men det har antytts i informella samtal.

I vietnamesiska publikationer och uttalanden i demokratifrågan ges tre olika argument för att inte tillåta flera partier, två principiella och ett temporärt:

Det första argumentet är att det föreligger en principiell skillnad mellan borgerlig och socialistisk demokrati (Thai Ninh och Hoang Chi Bao, 1991). Det finns fortsatt några som framför detta argument, men det tycks vara på väg att försvinna.

Det andra argumentet vinner däremot mark även om det inte ännu gett upphov till teoretiska utläggningar. Det innebär att det finns en principiell skillnad mellan västerländsk och österländsk demokrati. I orienten är man inte så individualistisk och frihetsälskande som i västerlandet, hävdas det, utan tänker mera på släkten och samhället som helhet och ansvaret för nationen. Det känns naturligt för en asiat, sägs det, att inordna sig under en rättvis och framgångsrik regering.

²¹ Centralkommitténs rapport till Vietnams Kommunistiska Parti 7:e kongress, 24 juni 1991 (Vietnams Kommunistiska Parti, 1991d, 22-23). Se också Elliott 1992, 139.

När detta argument framförs, hänvisas ofta till de icke-kommunistiska mer eller mindre auktoritära regimerna i Asien och det varnas mot den anarki och oordning som lätt uppstår, när flera partier slåss om makten. En sådan oordning befrämjar inte ekonomisk utveckling.

Det tredje argumentet, som inte är principiellt utan temporärt, är att en fullt utvecklad demokrati bara passar högt utvecklade samhällen där medborgarna har nog utbildning och tillräckliga materiella resurser till att kunna följa med i vad som sker inom politiken och rösta självständigt. I ett samhälle som det vietnamesiska, där över 80% är enkla bönder, sägs det, skulle ett flerpartisystem med allmän rösträtt bara leda till klientism och försäljning av röster. Detta är det argument som oftast framförs av de utbildade vietnameser, som i och för sig gärna själva skulle ha njutit av ett demokratisk system och som nog tycker de själva är tillräckligt mogna för ett sådant system. De har inte svårt att hitta exempel från andra asiatiska samhällen, som underbygger deras varningar, men å andra sidan ligger det ett visst mått av förakt för gemene man i deras argumentation. Vietnameserna är mycket välutbildade för att vara så fattiga (bara 12% analfabetism bland vuxna år 1989).

Demokratifrågan diskuteras mycket bland de vietnameser som har kontakter i utlandet, och politiker och forskare är nyfikna på att lära hur demokratiska system fungerar i andra länder (med de skandinaviska som populära studieobjekt) men i praktiken har demokratiseringen av det vietnamesiska samhället inte kommit särskilt långt.

Från en demokratisk synvinkel var året 1992 inte lovande. Pressen började använda en kinesisk term för smygande västerländsk påverkan: "fredlig utveckling" (peaceful evolution).²² Man skulle kunna tro att "fredlig utveckling" vore något önskvärt, men det är istället något man varnar för. Konstitutionen av april 1992 fastslog att partiet fortsatt skulle spela en ledande roll i stat och samhälle och valet som hölls tre månader senare var som redan nämnts av den gamla typen. Det påstods officiellt att 99,3% hade röstat, trots att väljarna bara kunde välja mellan ett mindre antal förhandsgodkända kandidater. Ursprungligt hade det på centralt håll uppenbarligen varit meningen att ett betydande antal "oberoende kandidater" skulle tillåtas att ställa upp. Men bara två sådana slapp genom nålsögat och de blev inte valda. Orsaken sägs vara att överivrigt partifolk på mellannivå i byråkratin ställde upp alla sorters hinder för de oberoende som försökte få ställa upp.²³ Det sades i Vietnam efteråt att det hade varit "räkornas val". Reformrörelsen jämfördes med en aquakultur där fiskarna simmar framåt medan krabborna kliver åt sidan och räkorna rör sig bakåt. Det var "räkornas val", men fiskarna (d v s reformflygeln) låter sig inte påverkas, utan simmar vidare.

Kan Vietnams Kommunistiska Parti behålla greppet om befolkningen? Troligen är svaret

²² Vietnams Kommunistiska Partis tidskrift *Tap Chi Cong San* publicerade i januari 1993 en artikel av Överste Tran Ba Khoa under titeln: "Heighten Vigilance Against Peaceful Evolution Schemes of the Hostile Forces" (SWB Summary, FE/1588 B/4 16 Jan 93).

²³ Intervju med justitieminister Nguyen Dinh Loc, 7.9.92.

ja, men inte utan stora problem. Den privatekonomiska tillväxten har till synes redan skapat allvarliga rekryteringsproblem.²⁴ På den tiden då privat ekonomisk verksamhet var förbjuden, ingick partimedlemskap som ett nödvändigt element i karriären och avancemang inom partiet och den statliga hierarkin var nära nog den enda vägen till relativt välstånd. Det hjälpte utan tvivel rekryteringen till partiet. Efter det att marknadskrafterna släppts fria finns andra och snabbare vägar till välstånd: Ledande positioner inom parti och stat på olika nivåer kan numera bara öppna vägen till rikedom om de kombineras med olaglig korruption. Korruptionen har ökat avsevärt men samtidigt har partiet, polisen och pressen skärpt kampen mot sådan; sedan 1991 har Vietnam dödsstraff för grovt missbruk av statlig egendom eller offentliga positioner.²⁵ Sammantaget har detta gjort partiet mindre attraktivt och har skapat problem med att besätta viktiga offentliga poster med kvalificerade partimedlemmar.

Samma problem gäller också den vietnamesiska staten i stort. Statliga löner har långt mindre värde än förr. Hälsovård, utbildningsinrättningar och andra offentliga institutioner har drabbats hårt av att den bäst kvalificerade personalen söker sig till privat verksamhet eller kompletterar sin tjänst med olika former av vinstgivande aktiviteter. Detta är ett strukturproblem, som troligen kommer att fördjupas under de kommande åren. I det ligger möjligen också fröet till framtida politiska konflikter.

3.11 Preliminär konklusion

Den snabba ekonomiska förändringsprocessen i Vietnam har redan fått en rad viktiga sociala och politiska konsekvenser. Familj och släkt har återuppstått som centrala aktörer och nätverk i ekonomi och samhälle. Den sociala ojämlikheten har förstärkts avsevärt; med en snabbt ökande rikedom inom en liten klass av "entreprenörer", en mera långsamt ökande levnadstandard för flertalet vietnameser och en försämring för de allra fattigsta. Det har skett en intellektuell och religiös renässans men såväl intellektuella som religiösa ledare måste fortsatt operera inom snäva gränser. Nationalförsamlingen har genomfört en mycket omfattande lagstiftning och har fått en mera självständig och betydelsefull roll. Inom civiladministrationen har provinserna stärkt sin ställning på ministeriernas och den centrala planläggningsapparatusens bekostnad. Armén har skurits ner och möjligtvis förlorat något av sitt inflytande men den spelar fortsatt en betydande roll i ekonomin, inrikes- och utrikespolitiken samt i massmedia. På det utrikespolitiska området har Vietnam i betydande grad begränsat sin ambitionsnivå. Hanoi hoppas kunna normalisera förbindelserna med USA, bli medlem av ASEAN, och känner sig tvungen att uppträda ödmjukt i förhållande till den enorma och rätt så arroganta grannen i norr.

²⁴ Om detta finns inga noggranna uppgifter, så det som sägs här bygger på intryck från samtal med vietnameser och utlänningar som varit i Vietnam.

²⁵ Elliott, 1992, 138. Se också de skärpningar som gjordes av straffen för korruption och smuggling i december 1992 (SWB Summary, FE/1579 B/6, 6 Jan 93).

På samma sätt som Kina har Vietnam avskaffat nästan allt som smakar av socialism i ekonomin men samtidigt upprätthållit en partistat som säger sig bygga på marxism-leninismen. Detta gör det nödvändigt att ställa frågan hur det kan komma sig att kommunismen överlevt i Asien (Vietnam, Kina, Nordkorea, Laos) medan den brutit samman i Östeuropa och Sovjetunionen (och dessutom i Afrika). Ett försök att besvara denna fråga gör det lättare att förstå vad som utmärker Vietnams situation i dagens värld.

4. Orsakerna till kommunismens fortbestånd i Asien

Efter det att den internationella kommunismen under 1970-talet hade inhöstat stora triumfer och fått större utbredning än någonsin förr, drabbades den under 1980-talet av en djup kris. Orsakerna var många. De två första var kroniska men fick särskild betydelse just under 1980-talet eftersom ledarna både i Sovjetunionen och Kina försökte göra något radikalt åt dem:

- 1) Kollektivjordbrukets låga produktivitet.
- 2) Den centraliserade industriella utvecklingsmodellens brist på flexibilitet.

Dessa båda problem har plågat de socialistiska länderna under hela deras historia. Kollektiven och den centralstyrda storindustrin gjorde det möjligt för staten att lägga beslag på en mycket stor del av samhällets produktion men det gick ut över den samlade produktionens storlek. Statens vinst kunde därför bara inhöstas under en första fas. Sedan fanns det inte mera att hämta.

På 1980-talet tillkom fyra ytterligare faktorer, som framprovocerade den kommunistiska utvecklingsmodellens sammanbrott:

- Den nya datorteknologin, som man till att börja med trodde skulle kunna lösa de centraliserade planekonomiernas problem, kom i stället att undergräva dem. Mikrochipsen innebar att det mest effektiva sättet att utnyttja den nya teknologin var att släppa ut datorer på den öppna marknaden och låta det privata initiativet avgöra hur de skulle utnyttjas. Detta var självfallet bara möjligt i de kapitalistiska marknadsekonomierna. De kommunistiska centralstyrda ekonomierna hamnade fullständigt i bakvattnet.

- De nya satellitmedierna spred information på tvärs av alla gränser, så att det inte längre var möjligt att skydda folk mot vetskap om de framgångar som skedde i den kapitalistiska världen. Kommuniststaterna förlorade sitt monopol på information och nyheter (Schellhorn, 1992b, s. 241).

- Den utbildade medelklassen som vuxit upp under socialismen och som inte kände sina föräldrars förakt för de undertryckande samhällssystemen vilka på sin tid givit upphov till kommunismen, började alltmer aspirera på frihet.

- Kommunistledarna försökte genomföra reformer som gick i motsatt riktning mot det som stod i deras partiers program. Dessa reformer innebar om inte öppet så i varje fall underförstått att ledarna erkände sina fundamentala misstag. Detta erkännande undergrävde deras legitimitet som nationella ledare.

Alla dessa krafter verkade på kommunistregimerna både i Asien och Östeuropa, men med

olika resultat. Varför överlevde regimerna i Asien medan de östeuropeiska föll samman? Här skall pekats på sju orsaker (i jämförelsen räknas Sovjetunionen till Östeuropa):²⁶

1) Industrialiseringen hade inte kommit så långt i Asien. Jordbruksbefolkningen utgjorde en mycket större andel av befolkningen (över 80% i Vietnam). För kommunistregimer har det visat sig lättare att få stöd från landsbygden än från städerna. Detta gäller inte bara i Asien utan också i flera baltiska länder, där stora delar av landsbygdbefolkningen faktisk fortsatte att rösta på kommunisterna efter det att det blev möjligt att välja fritt. I samband med händelserna på Himmelska fridens torg 1989 fick de upproriska studenterna efter hand betydande stöd från arbetarna i Beijing, men inte från landsbygden, där soldaterna hade rekryterats. Vetskapen om hur väl kontrollerad landsbygden är i Vietnam är förmodligen en av orsakerna till att den lilla medelklassen i städerna har rört sig så försiktigt framåt.

2) Kina, Vietnam och Nord-Korea är alla länder där en enda etnisk grupp är i stor majoritet (i Vietnam 88%). Detta gör att etniska motsättningar inte kunnat utnyttjas av dem som önskat slå sönder kommunistregimerna på samma sätt som i Sovjetunionen och Jugoslavien. I Kina och Vietnam (men i mindre grad i Nordkorea) har kommunisterna dessutom nationalismen på sin sida. De kinesiska kommunisterna säger sig ha kämpat mera ihärdigt mot japanerna under andra världskriget än Guomindang-kineserna och det var kommunisterna, som lyckades samla den kinesiska nationen efter en lång tids splittring. Detta gäller i ännu högre grad Vietnam, där kommunismens och den vietnamesiska nationalismens historia från 1941 fram till i dag är mycket intimt sammankopplade. Vietnamesiska antikommunisterna har konsekvent misslyckats i försöken att mobilisera någon form av motnationalism. Antikommunism har inte historien på sin sida i Vietnam och Kina, utan måste byggas nästan uteslutande på allmänmänniskliga eller framtidsinriktade idéer.

3) Kina, Korea och Vietnam är, på samma sätt som Japan, länder präglade av en gammal konfuciansk kultur. Några av likheterna mellan konfucianism och kommunism (kollektivism, hierarkiska principer, brist på institutionaliserad religion, förakt för handel, beundran för den moraliskt högstående intellektuelle som offerar sig för folket och leder det på den rätta vägen) har av asienforskare använts för att förklara kommunismens enastående succé i Östasien (Trinh Van Thao, 1990; Woodside, 1989). Bara på ett väsentligt område har dessa forskare haft ett problem med argumentationen: Konfucianismen lägger avgörande vikt vid ordning och harmoni medan kommunismen är en kampideologi. Men om vi vänder på argumenten och försöker använda likheterna mellan kommunismen och konfucianismen till att förklara att de kommunistiska regimerna i Asien lyckades överleva världskommunismens kris på 1980-talet, så hamnar också konfucianismens harmoniideal i den rätta vågskålen. I de argument som numera anförs i Kina och Vietnam mot pluralism och flerpartisystem går konfucianska termer som stabilitet och harmoni hela tiden igen.

4) Det är viktigt att ha klart för sig att grannländerna till kommunistregimerna i Europa

²⁶ För en mycket liknande analys av den som följer här, se Elliott, 1992, 140-141.

och Asien varit mycket olika. För östeuropeerna var alternativet till kommunismen den samhällsmodell som fanns i Västeuropa och USA. Materiell rikedom och politisk demokrati blev uppfattade som två sidor av samma sak. Många hade illusioner om att avskaffandet av kommunismen och införandet av demokratin skulle leda spikrakt mot ekonomiskt välstånd. För de asiatiska kommunistländerna låg det närmare till hands att söka inspiration från de nyindustrialiserade kapitalistiska länderna i Asien (Sydkorea, Taiwan, Singapore, Malaysia, Thailand). Dessa länder var på sin höjd halv-demokratiska. Även japanerna, som haft en demokratisk författning sedan 1945, har ännu inte upplevt den avgörande händelsen i en demokratiseringsprocess, nämligen att en regering tvingas avgå efter att ha förlorat ett val. Demokrati är framför allt ett system för fredliga maktskiften. Det land som tog det mest avgörande demokratiska steget på 1980-talet var Nicaragua: Makthavarna överlät frivilligt makten till sina besegrare och kunde på så sätt fortsätta att existera som en legal oppositionsrörelse med goda möjligheter att återkomma till makten i ett senare skede.

5) I de asiatiska kommuniststaterna innehade första generations revolutionärer fortfarande centrala maktpositioner vid slutet av 1980-talet medan de östeuropeiska kommuniststaterna styrdes av andra eller tredje generationens ledare.

6) Kina och Vietnam lyckades långt bättre än kommuniststaterna i Östeuropa att reformera sig bort från den socialistiska planekonomin. Att detta kunde lyckas så mycket bättre i Kina och Vietnam berodde inte minst på att de inte kommit så långt i utvecklingen från jordbrukssamhälle till socialistiskt industrisamhälle. De åtnjöt så att säga efterblivenhetens fördel (the advantage of backwardness): De sociala och ekonomiska konsekvenserna av att avveckla icke konkurrenskraftig industri och planhushållning var betydligt mindre i Kina och Vietnam än i Östeuropa. Kineserna och vietnameserna kunde därför snabbare koncentrera sig på att skapa ny konkurrenskraftig verksamhet.

7) Slutligen fanns det en avgörande skillnad i attityden hos den östeuropeiska kommunismens främste ledare på 1980-talet, Michail Gorbatsjov, och den mest framträdande kommunistledaren i Asien, Deng Xiao-ping. Medan Gorbatsjov nästan konsekvent undvek att använda maktmedel även när den stat han styrde gick mot total upplösning, lät Deng Xiao-ping den kinesiska armén skjuta på de demonstrerande massorna i Beijing. Spektakulärt förtryck kan vara ett effektivt sätt att försvara en regim, och det kan få inflytande även i grannländer. Efter massakern på Himnenska fridens torg fanns det inte många vietnamesiska studenter, som hade lust att framprovocera något motsvarande i Hanoi, Hue eller Saigon. På så sätt fick den vietnamesiska kommunistregimen fördel av det som skedde i Beijing utan att själv behöva utsätta sig för den belastning det skulle ha inneburit att genomföra något liknande.

Om vi går igenom de sju nyss nämnda punkterna, hela tiden med den vietnamesiska regimen i tankarna, kommer vi att finna att den får höga poäng på varje punkt. Vietnam är mycket litet industrialiserat, etniskt homogent och har ett kommunistparti som mera än något annat kroppsligar sin nations nationella frigörelse- och samlingsverk. Kulturen bygger på samma kon-

fucianska principer som i Kina och Korea och de länder, som vietnameserna finner det mest naturligt att jämföra sig med i den icke-kommunistiska världen, har inte någon särskilt lockande form av politisk demokrati. Flera första generationens revolutionärer befinner sig fortsatt nära makten och andra generationen sitter nu vid rodret. De ekonomiska reformerna har än så länge lyckats långt bättre än någon hade väntat och den vietnamesiska regimen har haft fördel av en våg av förtryck i grannlandet utan att behöva få blod på sina egna händer.

En jämförelse med Laos torde här vara på sin plats. I stora stycken har Laos och Vietnam bedrivit en likartad nationell reformpolitik. Inom utrikespolitiken har Laos antingen följt Vietnam eller *gått före* Vietnam i en riktning båda önskat gå, t ex närmandet till Kina och ASEAN-länderna, främst Thailand. 1992 bekräftades återigen det "speciella förhållande" mellan Laos och Vietnam som rått sedan 1976. Men kommunistregimen i Vietnam är troligen starkare än den i Laos, av en rad skäl:

- * Kommunismens historiska rötter i Vietnam är mycket starkare. De främsta laotiska kommunistledarna var ursprungligen en liten minoritet inom det vietnamesiskt dominerade Indokinas Kommunistiska Parti och en ännu mindre minoritet inom det laotiska samhället.
- * Den laotiska kommunismen har inte kunnat bygga på en "nationalistisk logik" av samma typ som i Vietnam (en "nationalistisk logik" skulle i det laotiska fallet antingen innebära frigörelse från Vietnam eller en expansionistisk politik gentemot de områden i Thailand där folket talar Lao). I nationella frågor har de laotiska kommunisterna följt en pragmatisk linje och anpassat sig till vad som skulle kunna accepteras av Vietnam. Denna politik har skyddat Laos mot olyckor av den typ som drabbat Kambodja men det betyder inte nödvändigtvis att den gjort regimen populär.
- * Den etniska strukturen i Laos, där bara 56% är Lao (låglands-Lao), gör att staten är mer hotad av etnisk mobilisering än den vietnamesiska. I Vietnam är 88% etniska Viet (Kinh). I båda länderna utgörs den resterande procentandelen av 60-70 olika minoriteter.
- * Laos' ekonomiska beroende av Thailand skapar en obalans i förhållande till dess politiska beroende av Vietnam.

Å andra sidan är Laos numera i en gynnsam ekonomisk situation med större nationellt oberoende än någonsin tidigare och med betydande utvecklingsstöd (Ljunggren, 1992a, 207-208). Det förbättrade förhållandet till Thailand har dessutom frångått de etniskt baserade gerilla-grupperna det stöd de tidigare åtnjöt i grannlandet. Kommunistregimen i Laos kommer troligen inte att vältas eller avskaffas så länge de två grannarna Vietnam och Kina förblir kommunistiska och så länge den ekonomiska utvecklingen är positiv, men den nuvarande regimen i Laos skulle inte kunna upprätthållas om den vietnamesiska avskaffades. Den vietnamesiska skulle däremot mycket väl kunna fortleva efter ett regimskifte i Laos.

Utifrån dessa jämförelser kan vi dra slutsatsen att kommunistregimen i Vietnam är den mest livskraftiga av de fem som alltså finns kvar i världen (Kina, Nordkorea, Laos, Cuba och

Vietnam). Den står så starkt att den förmodligen kan upprätthålla ett odemokratiskt system mycket länge, *om den så vill*. Men det går också att vända på det hela och säga att just därför att kommunistregimen i Vietnam står så starkt, kan den också genomföra en demokratisering utan att ramla ihop. I Vietnam borde det vara möjligt att demokratisera samhället utan att förlora den harmoni, stabilitet och nationella enhet som är nödvändig för att kunna fortsätta den förbättring av levnadsnivån som skett de senaste åren och som alla vietnameser önskar att skall fortsätta.

Vietnameserna har råd att välja.

5. Tre framtidsscenarioer

Här skall presenteras tre framtida möjligheter när det gäller Vietnams politiska utveckling: den auktoritära, den katastrofala och den demokratiska. Men först måste det sägas att en utveckling av östeuropeisk typ, med ett snabbt sammanbrott för den kommunistiska regimen och ett maktövertagande av icke-kommunistiska krafter, *är osannolik* i Vietnam. Kommunistledarna i Vietnam skulle inte vara villiga att ge upp makten, även om det uppstod en kraftfull anti-rörelse. Och om en sådan rörelse skulle komma till stånd, skulle regimen kunna räkna med stöd från armén och från betydande delar av bondebefolkningen.

De enda alternativen till dagens auktoritära regim synes därför vara å ena sidan öppen inre konflikt, å andra sidan demokratisering ovanifrån.²⁷

5.1 Den auktoritära utvecklingsstaten

De flesta utvecklade länder har genomgått en fas av mer eller mindre auktoritärt styre och det har inte nödvändigtvis varit så att dessa faser alstrat mindre ekonomisk tillväxt än de demokratiska faserna. Särskilt i Asien har de senaste decenniernas snabba ekonomiska tillväxt i de så kallade ny-industrialiserade länderna skett under auktoritära politiska regimer, som först efter framväxten av en medelklass under många år gjort vissa eftergifter till denna medelklass' krav om frihet. Vietnam försöker nu göra som dessa länder. Landet hoppas kunna bli "Asiens nästa tiger" och har knutit starka ekonomiska band med Taiwan, Singapore, Japan och Sydkorea. Vietnameserna hoppas kunna efterlikna dessa länder på det ekonomiska området och det är i ett sådant sammanhang inte svårt att framföra argument för att ekonomisk tillväxt kräver social och politisk stabilitet. I stället för demokrati kan man sålunda få en "uppmjukad östasiatisk auktoritarism".²⁸

Skillnaden mellan Vietnam och dessa ekonomiskt mer utvecklade asiatiska länder är den

²⁷ Här måste preciseras att det är tal om demokrati på nationell nivå; en auktoritär stat kan mycket väl praktisera olika former för folkligt deltagande på lokal nivå. De vietnamesiska kommunisterna har gjort detta i betydande grad, vilket stärkt regimen.

²⁸ Börje Ljunggren hävdar med hänvisning till den amerikanske historikern William Turley att de tre indokinesiska staterna rör sig i riktning mot "softened authoritarianism" och att målet för ledarna både i Hanoi och Vientiane är att skapa och konsolidera sin version av den "östasiatiska marknadsbaserade enpartistaten" (Ljunggren 1992a, ii, 29-30, 190, 200).

marxist-leninistiska ideologin, den vietnamesiska statens närvaro på alla nivåer i samhället och kommunistpartiets roll. Vägen till en politisk karriär i Vietnam har gått genom partiet, inte genom militären som i flera andra sydöstasiatiska länder. Om partiet skulle försvagas, är det tänkbart att armén skulle kunna ta över något av rollen som garant för det bestående. Det är också tänkbart att armén kommer att försöka bromsa reformer, som förespråkas av ett flertal i partiledningen. Här kommer den nya affärseliten att kunna spela en roll. Om partiledare, officerare och affärsfolk lyckas gå samman i en konservativ allians, kan de motsätta sig demokratiska reformer i den ekonomiska tillväxtens namn. Det skulle fordra en gradvis avveckling av den kommunistiska ideologin och att en mera nationalistisk ideologi tog över. Marx och Lenin skulle glömmas bort, medan Ho Chi Minh skulle fortsätta att utnyttjas för allt vad han är värd.

Mycket av Vietnams allmänna politiska utveckling kommer att kunna avläsas genom hur Ho Chi Minh betraktas. Var han kommunist eller nationalist? På vilket sätt var han demokrat, i socialistisk, universell eller "orientalisk" mening? Åsiktsskillnader kan redan avläsas genom hur olika författare närmast sig Ho Chi Minh-tänkandet. Medan historikern Tran Van Giau, medlem av den nu upplösta oppositionella motståndskämparklubben i Ho Chi Minh-staden, skriver om Ho Chi Minhs *humanitet*, lägger Vo Nguyen Giap vikten på Ho Chi Minh-tänkandets *kontinuitet* (Vo Nguyen Giap, 1991; Nguyen Van Linh et al, 1992). Forskare vid utrikesministeriets forskningsinstitut i Hanoi drog i förbindelse med Ho Chi Minhs 100-årsdag 1990 fram den stora ledarens försök under åren 1944-47 att få USAs stöd till frigörelsen från Frankrike (Vien quan he quoc te bo ngoai giao, 1990). Tanken om en särskild "orientalisk demokrati" skulle också kunna utvecklas med bas i vissa delar av Ho Chi Minhs skrifter, gärna i ett samspel med ideologiutvecklingen i andra asiatiska länder, både de med kommunistpartier (främst Kina) och de som har andra statsbärande partier.

Det är inte givet att Asien går mot demokrati.

5.2 Kris och sönderfall

En andra möjlighet är att det uppstår öppna inre konflikter, som skulle kunna leda till inbördeskrigsliknande förhållanden. Sådana konflikter skulle kunna utlösas av en ekonomisk kris. Omvänt skulle en ekonomisk kris kunna utlösas av politiska konflikter mellan reformanhängare och konservativa krafter inom säkerhetsfalangen. Det finns många möjliga konfliktscenarier i Vietnam: Ett uppror skulle kunna bryta ut i söder efter det att regeringen i Hanoi försökt att byta ut en populär lokal ledare; arbetslösa ungdomar skulle kunna gå till aktion om polisen griper in mot en religiös ledare; det skulle kunna uppstå en så allvarlig konflikt mellan de affärsorienterade och de säkerhetsorienterade elementen i partiledningen och regeringen att de var för sig försökte mobilisera stöd bland olika delar av befolkningen; en etnisk baserad konflikt mellan flertalsbefolkningen (Viet eller Kinh) och de etniska kineserna (Hoa) skulle kunna få regeringen att gripa in för att skydda

kineserna. Denna befolkningsgrupp är viktig både för den allmänna ekonomiska utvecklingen och för den fortsatta normaliseringen av förhållandet till Kina, men regeringen skulle kunna bli opopulär bland Viet-befolkningen om den gjorde för mycket för att skydda de rika kinesernas intressen.

Många andra sådana möjligheter skulle kunna nämnas. Om det skulle uppstå en konflikt, finns det ett oerhört stort antal arbetslösa unga människor, som skulle kunna mobiliseras till upplopp. För att undvika katastrof-scenariot är det viktigt att förhindra ett ekonomisk bakslag, bekämpa arbetslösheten och dessutom få till stånd politiska mekanismer, som gör det möjligt att utveckla acceptabla kompromisser om en rättvis fördelning av resurser mellan de snabbt växande områdena i Mekongdeltat, de tätt befolkade deltaområdena i norr och längs kusten, centraladministrationen i Hanoi och de efterblivna provinserna i höglandet.

5.3 Demokratisering ovanifrån

En fredlig demokratisering av Vietnam skulle kunna tänkas genomföras på två olika sätt. Den första möjligheten är att kommunistpartiet, kanske under ett nytt namn, efter flera ekonomiskt framgångsrika år skulle känna sig så säkert på sin popularitet att det vågade tillåta andra partier att ställa upp i val. Det är en modell där politiska krafter, som i dag står utanför det legala politiska systemet, skulle få möjlighet att organisera sig, göra sina åsikter kända och få in representanter i valda organ. Den innebär att den viktigaste politiska motsättningen skulle gå mellan de som på förhand befinner sig innanför systemet och de som kommer in på grund av att nya partier legaliseras.

Den andra modellen är en demokratisering till följd av att de politiska motsättningarna utvecklas inom den existerande regimen. I nationalförsamlingen skulle det kunna bildas en lös grupp av ledamöter som ställer sig kritisk till regeringens politik och mer och mer systematiskt utarbetar alternativa förslag. Det skulle vara utan betydelse om dessa oppositionella vore medlemmar av kommunistpartiet eller inte. Nationalförsamlingen skulle då inte delas upp i "partier" av den sort som är organiserade ute i samhället i stort utan i två eller flera grupper av ledamöter: en "vänster" och en "höger"; "regeringsanhängare" och "opposition"; en "stabilitetsgrupp" och en "reformgrupp", eller liknande. Dessa grupper skulle vilja tala för de egna kandidaterna i samband med valen och oppositionspolitikerna känna behov att kanalisera olika typer av folkligt missnöje för att skaffa sig stöd. Härigenom skulle nationalförsamlingen kunna etablera sig som ett genuint språkrör för olika befolkningsgrupper.

Denna modell innebär att demokratiseringen inte skulle vara planerad utan utgöra en fas i en utvecklingsprocess av samma typ som en rad europeiska länder genomgick under andra hälften av 1800-talet och början av 1900-talet.

6. Konklusion

Det är osannolikt att den vietnamesiska kommunistiska regimen kommer att bryta samman de närmaste åren på samma sätt som skedde i Sovjetunionen och Östeuropa 1989-91. Ett sammanbrott är betydligt mera sannolikt i Nordkorea och Cuba samt även i Kina, än det är i Vietnam. Den vietnamesiska kommunistiska regimen är i själva verket förmodligen den starkaste av dem som är kvar. Det är knappast tänkbart att den kommunistiska ledningen i Hanoi frivilligt ger makten från sig till krafter, som den anser vara reaktionära eller revanschistiska. Om ekonomisk nedgång, religiösa och sociala konflikter eller aktioner organiserade från de vietnamesiska flyktingemiljöerna skulle resultera i större politiska konflikter, är det mera sannolikt att följden skulle bli inbördeskrigsliknande tillstånd än ett plötsligt sammanbrott av östeuropeisk typ.²⁹

Den starka position som kommunistpartiet har bibehållit i Vietnam gör å ena sidan att ledarna sannolikt skulle försöka försvara staten med våld, om den hotades av vad de skulle uppfatta som undergrävande krafter. Å andra sidan gör regimen starka position det också möjligt att acceptera en demokratiseringsprocess, antingen genom att alternativa partier tillåts att etableras till nästa val eller genom att låta den existerande nationalförsamlingen dela sig i olika åsiktsgrupper.

Mycket kommer att bero på om den positiva ekonomiska utvecklingen fortsätter. Om allt går rimligt bra, får de ledande politikerna i nationalförsamlingen, regeringen, politbyrån, centralkommittén och provinsadministrationerna möjlighet för att avgöra om de föredrar en "orientalisk utvecklingsmodell" med auktoritärt styre och skendemokrati, eller om de vågar införa en genuin demokrati med respekt för de mänskliga rättigheterna, fria allmänna val och en mekanism som gör det möjligt att vända en regering utan att använda våld.

Utvecklingen i Vietnam såväl på det ekonomiska som det politiska området kommer att bli mycket intressant att följa i de kommande åren. Med de traditioner som Sverige har på biståndsområdet i Vietnam och den respekt som Sverige åtnjuter inom den nationalkommunistiska regimen, har svenska politiker, forskare, biståndsarbetare och svenskt näringsliv en unik möjlighet att observera inifrån och även påverka utvecklingen i ett fattigt land, som kanske redan om tio år kommer att ha lagt dagens extrema fattigdom bakom sig och som dessutom *kan tänkas* att utveckla en genuin demokrati. Det mest sannolika är dock att vietnameserna får någon sorts mellanlösning mellan den auktoritära och den demokratiska utvecklingsstaten. En möjlighet är att Vietnam kommer att fortsätta att utvecklas i samma riktning som Kina (när detta skrives är det ännu svårt att tolka betydelsen av den upprensning som Deng Xiao-ping genomfört under slutet av 1992 inom den kinesiska officerskåren och att bedöma om denna kommer att få några återspeglings i

²⁹ I årsboken från Institute of Southeast Asian Studies i Singapore *Southeast Asian Affairs 1992* frågar Frank C.H. Huynh vad som skulle ske om regimen i Vietnam bröt samman: "who would pick up the pieces? At least half a dozen groups of overseas Vietnamese would be clamouring for a piece of the action; that will not be a stable and lasting solution." (Huynh, 1992, 345). Mot detta kan sägas att ett sammanbrott nog skulle leda till uppkomsten av nya rörelser inom Vietnam, också bland de som i dag är medlemmar av kommunistpartiet. Men oavsett detta skulle risken vara stor för våldsamma konflikter och regional splittring.

Vietnam). En annan möjlighet är att Vietnam blir en "normal sydöstasiatisk stat", där en säkerhetsfalang, en intellektuell flygel och en affärselit rivaliserar om positioner och om böndernas lojalitet och där den kommunistiska retoriken får ge vika för asiatisk nationalism.

I april 1992 var Lee Kuan Yew, det superkapitalistiska Singapores förre premiärminister och starke man, på besök i Vietnam, där han lät sig bli utnämnd till ekonomisk rådgivare för den kommunistiska regeringen. Då han efteråt blev tillfrågad av en journalist om det var tänkbart att Vietnam skulle kunna bli medlem av ASEAN även om landet fortsatte att vara kommunistiskt, svarade Yew:

-Jag skulle inte vilja säga det på det viset. Efter 10 eller 15 år med marknadsekonomi och efter det att kommunismen har kollapsat som ideologi på världsbasis, vad kommer det då att betyda att Vietnam eller Kina är kommunistiska, annat än att de är enpartistater? Vad är det som kommer att vara kommunistisk med dem?...

-Så det korrekta sättet att se på Vietnam är att se det som ett östasiatiskt land på samma linje med länder som Taiwan eller Sydkorea för 20 år sedan, med en auktoritär regering och enpartisystem?

frågade journalisten. Yew bekräftade detta med en liten reservation:

-Bortsett från att de (vietnameserna) är mycket mera noggranna i deras kontrollverksamhet ... ner till varje by, varje gata och nästan till varje familj i byarna. Det är en mycket noggrann kontroll, men nu blir också den ständigt lösare och mindre tät.³⁰

I den framtida utvecklingen kommer inte kommunistisk ideologi att spela någon stor roll. Frågan är om *partiet* vågar att låta den ekonomiska liberaliseringen åtföljas av en politisk demokratisering med den risk som då föreligger för partisplittring, regionala konflikter och social oro. Frågan är vidare hur Vietnam kommer att placera sig utrikespolitiskt mellan Kina, Japan, ASEAN-länderna, USA och Europa.

Den politiska situationen i Vietnam är öppen: Regimens grepp om befolkningen har försvagats även om det ännu är starkt. Den tidigare så utbredda frukten för angiveri har minskat avsevärt, så att alla sorts åsikter numera uttrycks fritt man och man emellan (dock inte offentligt). Inom kommunistpartiet finns mycket skilda åsikter men partidisciplinen förbjuder än så länge att dessa meningsskiljaktigheter luftas offentligt. I det mycket öppna läge som råder kan ökad kontakt med demokratiska länder få oerhört stor betydelse för landets vidare utveckling, inte bara ekonomiskt, men i hög grad också kulturellt och politiskt.

Från en demokratisk synvinkel är det därför viktigt att tillgodose Vietnams önskemål om nära förbindelser med flest möjliga länder.³¹ Detta kan hjälpa Vietnam att försvara sin utrikespoli-

³⁰ *The Asian Wall Street Journal Weekly*, 13.7.92.

³¹ Den japanske Vietnam-kännaren Furuta Motoo skrev 1992: "For its part, the international community, as it welcomes Vietnam into the fold, must take care that its economic aid and cooperation serve to promote reforms without destabilizing" (Furuta, 1992, 170)

En ledande artikel i *Far Eastern Economic Review*, 7.1.93, som starkt uppmanade president Bush att upphäva

tiska självständighet gentemot den mäktiga grannen i norr och dessutom påverka landets politiska myndigheter i riktning mot demokratisering och respekt för de mänskliga rättigheterna.

embargot före Clinton tog över, pekade däremot på marknadskrafternas destabiliserande effekt som något positivt: "...we would argue that the greatest threat to communist one-party rule in Vietnam now is the highly subversive effect of trade and opening to the West. ... open markets lead to democracy; free markets have created middle classes that demand an end to authoritarian rule - witness Taiwan, South Korea, Thailand. Our guess is that the same will happen to totalitarian Vietnam ... only letting Vietnamese trade with Americans can fully empower markets to endanger closed politics."

7. Kronologi 1986-92**1986**

- maj Bildande av oppositionell "motståndskämparklubb" i Ho Chi Minh-staden som kräver fria och allmänna val.
- juli Le Duan, Vietnams kommunistiska partis generalsekreterare sedan 1960, avlider och efterföljs av Truong Chinh (som redan varit generalsekreterare 1941-56).
- november Det Laotiska Folkets Revolutionära Arbetarpartis 4:e kongress. Khaisone Phomvihane återväljs som generalsekreterare. Marknadsekonomiska reformer antas.
- december Vietnams kommunistiska partis 6:e kongress väljer Nguyen Van Linh till ny generalsekreterare. Marknadsekonomiska reformer antas.

1987

- januari Hårda strider vid kinesisk-vietnamesiska gränsen.
- april Centralkommittén i Vietnams kommunistiska parti antar ekonomiskt reformpaket.
Val till 8:e vietnamesiska nationalförsamlingen.
- juni Pham Hung väljs till premiärminister av den vietnamesiska nationalförsamlingen.
- september 7000 fångar släpps fria från omskolningsläger i södra Vietnam där de hållits sedan 1975.
- december Ordförande Vo Van Kiet i Statens Planeringskommission presenterar en mycket negativ rapport till nationalförsamlingen om den ekonomiska utvecklingen i Vietnam.

1988

- mars Premiärminister Pham Hung avlider och ersätts temporärt av Vo Van Kiet.
Kina ockuperar några av Spratly-öarna. Skottväxling mellan kinesiska och vietnamesiska fartyg där åtminstone ett vietnamesisk fartyg sänks.
- juni Hong Kong påbörjar undersökning ("screening") av vietnamesiska båtflyktingar för att skilja "verkliga" från "ekonomiska" flyktingar.
Vietnams nationalförsamling väljer centralkommitténs kandidat Do Muoi till premiärminister, men 36% av ledamöterna röstar inte på Do Muoi. En reformivrig opposition förespråkade öppet att välja Vo Van Kiet.
- juli Det första informella mötet mellan alla parter i Kambodja-konflikten hålls i Jakarta.

1989

- januari Det andra informella Jakarta-mötet.
- mars En första grupp båtflyktingar skickas frivilligt hem till Vietnam från Hong Kong

Val av nationalförsamling i Laos för första gången sedan kommunisterna kom till makten. Från en lista med 121 kandidater väljs 79 för ett inte närmare fastställt antal år.

- april Vietnam utlovar att dra sig fullständigt tillbaka från Kambodja före utgången av september.
- maj Kambodjafrågan behandlas på kinesiskt-sovjetiskt toppmöte i Beijing.
- juni Massakern på Himmelska fridens torg.
FN-plan för tvångsrepatriering av vietnamesiska "ekonomiska flyktingar" från Hong Kong.
- augusti Pariskonferens om Kambodja misslyckas.
- september De vietnamesiska trupperna dras bort från Kambodja.
- oktober Laotiska premiärministern Khaisone Phomvihane besöker Kina.
- november Kommunistregimerna bryter ihop i Östeuropa.
- december En första grupp båtflyktingar tvångsrepatrieras till Vietnam från Hong Kong.
- 1990**
- Motståndskämparklubben av 1986 stoppas; några ledare arresteras; andra inviteras till betydelsefulla positioner inom en ny officiell veteranorganisation.
- februari Tredje informella Jakarta-mötet diskuterar australiensiskt fredsförslag.
- mars Reformivraren och politbyråmedlemmen Tran Xuan Bach utesluts ur Vietnams Kommunistiska parti efter ett stormigt möte med centralkommittén. Det klargörs att Vietnam inte kommer att införa något flerpartisystem.
FN lägger fram fredsplan för Kambodja.
- maj Ho Chi Minhs 100-årsdag.
- juni Förslag till laotisk konstitution offentliggörs i Vientiane.
- juli USA tillkännager kursändring i Kambodjafrågan, drar tillbaka stödet till de röda khmererna och säger sig vara berett att diskutera Kambodja med officiella vietnamesiska representanter.
- augusti FN:s säkerhetsråd enas om fredsplan för Kambodja.
- september Hemligt kinesiskt-vietnamesiskt toppmöte i Kina.
Vid fjärde informella Jakarta-mötet accepterar alla parter FN:s Kambodjaplan. Ett Högsta nationella råd (Supreme National Council) utnämns med representanter för alla fyra kambodjanska fraktioner.
Vietnams utrikesminister Nguyen Co Thach möter amerikanska utrikesministern James Baker i New York; besöker sedan Washington.
- oktober Le Duc Tho, som behållit mycket av sitt inflytande fastän han inte längre sitter i politbyrån, avlider.

november	Indonesiens president Suharto besöker Hanoi. Centralkommittén i Vietnams kommunistiska parti antar ny "politisk plattform" och "förslag till strategi för socio-ekonomisk stabilisering och utveckling fram till år 2000". Socialismen vill återfå sin vitalitet, sägs det, och "slutgiltigt vinna seger".
1991	
januari	USA öppnar "Missing in action"-kontor i Hanoi.
april	USAs utrikesdepartement lägger fram en "vägkarta" för normalisering av förhållandet till Vietnam.
juni	Vietnams Kommunistiska Partis 7:e kongress.
augusti	Vietnams utrikesminister Nguyen Co Thach förlorar sin ställning, sin plats i politbyrån och alla andra positioner; ersätts som utrikesminister av karriärdiplomaten Nguyen Manh Cam. Misslyckat kupp försök i Moskva leder till Sovjetunionens upplösning.
oktober	Parisavtalet om Kambodja. Vietnams premiärminister Vo Van Kiet besöker Indonesien, Singapore och Thailand.
november	Vo Van Kiet leder vietnamesisk delegation till Beijing: Normalisering av de vietnamesisk-kinesiska relationerna.
1992	
	Strömmen av båtflyktingar från Vietnam tar slut; men i lägren finns ca 100.000 flyktingar, varav 62.000 i Hong Kong.
januari	ASEAN-ländernas regeringschefer kommer överens om att Vietnam och Laos skall få tillträda deras traktat om vänskap och samarbete från 1976 (Bali-traktaten).
februari	Kina antar lag som gör nästan hela Sydkinesiska sjön kinesisk.
mars	FN lägger fram en färdig Kambodjaplan.
april	Vietnams 8:e nationalförsamling antar enhälligt en ny konstitution (flera tidigare förslag från regeringen hade skickats tillbaka för revision). Singapores före premiärminister Lee Kuan-yew besöker Vietnam och åtar sig en roll som ekonomisk rådgivare för den vietnamesiska regeringen.
maj	Kina träffar avtal med den amerikanska firman Crestone om att söka efter olja i ett område som enligt Hanois uppfattning tillhör Vietnam.
juli	Vid ASEAN-ländernas årliga utrikesministermöte i Manila ansluter sig Vietnam och Laos officiellt till Bali-traktaten. Val till Vietnams 9:e nationalförsamling.

8. Referenser

Rapporten bygger på material från biblioteket på Nordisk Institut för Asienforskning (NIAS), Köpenhamn och biblioteket på Institut för fredsforskning (PRIO), Oslo, och dessutom på samtal, intervjuer och material insamlat under en månad i Hanoi och Vinh (Nghe An-provinsen i det centrala Vietnam) i augusti-september 1992.

8.1 Intervjuer

Bach Hung Dao, vice partisekreterare i Nghe An-provinsen, 5.9.92.

Ho Xuan De, forskare vid Institutet för internationella förbindelser i Hanoi, 8.9.92.

Kazuhisa Ikawa, journalist på *Asahi Shimbun* i Hanoi, 31.8.92.

Luu Doan Huynh, forskare vid Institutet för internationella förbindelser i Hanoi, 26.8.92.

Ngo Ba Thanh, jurist, vice-president för det vietnamesiska kvinnoförbundet och fram till 1992 ledare för lagutskottet i den vietnamesiska nationalförsamlingen, 17.9.92.

Nguyen Dinh Loc, Vietnams justitieminister, 7.9.92.

Pham Khac Hai, chefredaktör för *Quan Doi Nhan Dan* (arméns dagstidning), 31.8.92.

Phan Dinh Dieu, matematiker och systemkritiker, 12.9.92.

Tran Cong Man, i egenskap av chefsredaktör för *Quan Doi Nhan Dan* (arméns dagstidning) 17.10.89, och som vice generalsekreterare för det vietnamesiska journalistförbundet, 31.8.92.

Tran Kien, chefredaktör för *Nhan Dan* (kommunistpartiets dagstidning), 11.9.92.

Tran Xuan Anh, direktör vid utrikesutskottets sekretariat i den vietnamesiska nationalförsamlingen, 31.8.92.

Generallöjtnant Vu Xuan Vinh, chef för det vietnamesiska försvarsministeriets avdelning för utrikesrelationer, 18.9.92.

8.2 Tidningar, tidskrifter, årsböcker

Amnesty International Report, London

Asia & Pacific Review, Essex: Saffran Walden.

Asian Survey, Berkeley: Univ. of California Press

Asiaweek, Hong Kong

Asia Yearbook, utgiven av *Far Eastern Economic Review*.

Etat du Monde, Paris: La Découverte.

Europa Yearbook, The Far East and Australasia, London: Europa.

Far Eastern Economic Review (FEER), Hong Kong.

FBIS (Foreign Broadcast Information Service) Daily Reports, Washington, D.C.

Indochina Chronology, Berkeley CA.

Information Freedom and Censorship. World Report, London

JPRS (Joint Publications Research Service) Reports, Washington, D.C.

Southeast Asian Affairs, Singapore: Institute of Southeast Asian Studies

Südostasien aktuell, Hamburg: Institut für Asienkunde

SWB Summary of World Broadcasts, Reading: BBC Monitoring

Yearbook on International Communist Affairs, Stanford CA: Hoover Inst.

8.3 Bibliografier

Marr, David G., 1992. *Vietnam*, Oxford: Clio Press (World Bibliographical Series)

8.4 Litteratur

Amnesty International, 1992. *Viet Nam. Arrests of Political Prisoners, 1990-1991*, Report ASA 41/01/92, June.

Bao Ninh, 1991. [Krigens sorg] (roman), Hanoi: Nha xuất bản hoi nha van. Utdrag i engelsk översättning i *Review Guardian*, 9. april 1992.

Bao Ninh, 1992 (2. upplaga). *Than phan cua tinh yeu*, [Kärlekens öde], Hanoi: Nha xuất bản hoi nha van.

Buszynski, Leszek, 1992. "Southeast Asia in the Post-Cold War Era. Regionalism and Security", *Asian Survey*, vol. XXXII, no. 9, September, 830-847.

Dao Huy Ngoc, 1991. *Vai suy ngam ve su "than ky" Nhat-Ban*, [Några tankar om det "underbara" Japan], Hanoi: Su That.

Dao Tri Uc et al, 1992. *Nhung van de co ban cua hien phap cac nuoc tren the gioi*, [De fundamentala problemen i konstitutioner i länder världen över], bidrag av Dao Tri Uc (generellt), Pham Huu Nghi (socialistiska konstitutioner), Bui Xuan Duc och Nguyen Dang Dung (konstitutioner i utvecklade kapitalistiska länder), Dinh Ngoc Vuong (konstitutionella problem i utvecklingsländer), Dinh Ngoc Vuong (hur konstitutioner utformas, antas och revideras i några länder), Hanoi: Su That.

Donckt, Charles van der, 1991. "Espaces maritimes et potentialités conflictuelles en Asie de l'Est: le repérage des principaux différends"; i Gerard Hervouet (red.), *Asie-Pacifique. Les nouveaux espaces de coopération et de conflits*, Quebec: Les Presses de l'Université Laval, 125-160.

Duong Huong, 1991. *Ben khong chong* [Kaj för ogifta kvinnor] (roman), Hanoi: Nha xuất bản hoi nha van.

Duong Quoc Thanh, 1991. "Back to the World: Recent Changes in Vietnamese Domestic and Foreign Policy." *Bulletin of Peace Proposals*, Vol. 22, No. 1, 25-29.

- Duong Thu Huong, 1991a. *Les paradis aveugles* (roman), översatt till franska av Phan Huy Duong med förord av Michèle Manceaux, Paris: Des femmes.
- Duong Thu Huong, 1991b. *Histoire d'amour racontée avant l'aube* (roman), översatt till franska och med förord av Kim Lefèvre, La Tour d'Aigues: L'Aube.
- Duong Thu Huong, 1992. *Roman sans titre* (roman), översatt till franska av Phan Huy Duong, Paris: Des femmes.
- Furuta, Motoo 1992. "Changing Times for Vietnam and Japan", *Japan Quarterly*, vol. XXXIX, no. 2, April-June, 168-175.
- Elliott, James, 1992. "The future of socialism: Vietnam, the way ahead?", *Third World Quarterly*, Vol. 13, No. 1, 1992, 131-142.
- Gainsborough, Martin, 1992. "Vietnam: a turbulent normalisation with China", *The World Today*, November.
- Gates, Carolyn L. & David Truong, 1992. "Reform of a Centrally-Managed Developing Economy: the Vietnamese Perspective", *NIAS Report*, no. 9.
- Guilbert, François, 1991. "Viet-Nam. Un régime communiste en sursis", *Études*, tome 374, no. 6 (3746) - juin, 745-754.
- Hémery, Daniel, 1991. "Vietnam, Laos, Cambodge: L'incertitude indochinoise", *La documentation Française: problèmes politiques et sociaux, dossiers d'actualité mondiale*, no. 647-648.
- Heng Hiang Khng, Russell, 1992. "The 1992 Revised Constitution of Vietnam: Background and Scope of Changes", *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 4, No. 3, Dec. 1992, 221-230.
- Huynh, Frank C.H., "Vietnam 1991. Still in Transition", *Southeast Asian Affairs 1992*, 337-348.
- Le Sy Thang, 1991. *Góp phần tìm hiểu tư tưởng Hồ Chí Minh*, [Bidrag till studiet av Ho Chi Minh's tänkande], Hanoi: Nha Xuat Ban Khoa Hoc Xa Hoi [Vetenskapsförlaget].
- Ljunggren, Börje, 1992. *Market economies under communist regimes: Reform in Vietnam, Laos and Cambodia*. Ph.D. Dissertation, Southern Illinois University, July (reviderad och updaterad utgåva av *HIID Development Discussion Paper* No. 394, August 1991).
- Ljunggren, Börje, under utgivning, (red.). *The Challenge of Reform in Indochina*, Cambridge MA: Harvard Institute for International Development.
- Lo Chi-kin, 1989. *China's Policy Towards Territorial Disputes: The Case of the South China Sea Islands*, London: Routledge.
- Marr, David G., 1981. *Vietnamese Tradition on Trial, 1920-1945*, Berkeley CA: California University Press.
- Marr, David G. och Christine White (red.), 1988. *Postwar Vietnam: dilemmas in socialist development*, Ithaca: Southeast Asia Program, Cornell University, 1988.
- Neher, Clark D., 1991. *Southeast Asia in the New International Era*, Boulder CO: Westview.
- Ngo Ba Thanh, 1991a. *Legal and political reforms in Vietnam today: an insider's perspectives*, (föredrag på ett seminarium i Seattle, 9 september), Hanoi: Law Commission of the National Assembly.
- Ngo Ba Thanh, 1991b. *Vietnam's economic renovation and the development of law*, (material presenterat på ett seminarium i New York City, 12-13 september), Hanoi: Law Commission of the National Assembly.

- Ngo Ba Thanh, 1992a. *Viet Nam. Foreign investment and tourism*, (material presenterat på ett seminarium i Singapore, 19-20 februari), Hanoi: Law Commission of the National Assembly.
- Ngo Ba Thanh, 1992b. *Viet Nam and the rights of the child*, (material presenterat på ett seminarium i Myanmar (Burma), 21-24 januari),
- Nguyễn duc Nhuân, 1987. *Le Viet Nam post-révolutionnaire. Population. Economie. Société 1975-1985*, Paris, l'Harmattan.
- Nguyễn Huy Thiệp, 1990. *Un général à la retraite* (fyra noveller), översatta till franska av Kim Lefevre, förord av Bach Thái Quoc, Paris: L'Aube.
- Nguyen Huy Thiep, 1992. *The General Retires and Other Stories* (åtta noveller), översatta till engelska av Greg Lockhart, Singapore: Oxford University Press.
- Nguyen Khac Truong, 1991. *Manh dat lam nguoi nhieu ma* [Jordstycket som hade fullt av människor och många andar], Hanoi: Nha xuất bản hội nhà văn [Författarförbundets förlag].
- Nguyen Tai Thu (red.), 1992. *History of Buddhism in Vietnam*, Hanoi: Social Sciences Publishing House (utgiven med stöd från Toyota-fonden; den vietnamesisk versionen publicerades 1988).
- Nguyen Van Linh et al, 1992. *Góp phần tìm hiểu. Tư tưởng Hồ Chí Minh*, [Bidrag till studiet av Hồ Chí Minh's tänkande], artiklar av Nguyen Van Linh, Pham Van Dong, Vo Nguyen Giap, Dao Duy Tung, Hoang Tung, Ha Huy Giap, Tran Van Giau och Dang Xuan Ky, Hanoi: Su That.
- Osvalds, Erik, 1992. *Förändringens vind. Resor i Vietnam*, Malmö, Historiska Media.
- Pham Thanh och Nguyen Chac Mai, 1991. *Tư tưởng dân chủ của Hồ Chí Minh*, [Hồ Chí Minh's demokratiska tänkande], Hanoi: 1991.
- Pham Thi Hoài, 1991. *Le messagère de cristal* (roman), översatt till franska av Phan Huy Duong, Paris: Des femmes.
- Phuc Khanh, 1990. *Chu nghĩa da nguyen vi sao khong chap nhan?* [Varför accepterar vi inte ett flerpartisystem?], Hanoi: Su That.
- Pike, Douglas, 1992. "Vietnam in 1991", *Asian Survey*, vol. XXXII, no. 1, 1992, 74-81.
- Quốc triều hình luật (Luật hình triều Lê)*, 1991. (nyutgivning av Le-dynastins lagar med kinesiska tecken och vietnamesisk översättning), Hanoi: Nha xuất bản pháp lý.
- Regaud, Nicolas, 1991. "L'Indochine à la croisée des chemins", i Gerard Hervouet (red.), *Asie-Pacifique. Les nouveaux espaces de coopération et de conflits*, Quebec: Les Presses de l'Université Laval, 201-224.
- Regaud, Nicolas, 1992. *Le Cambodge dans la tourmente. Le troisième conflit indochinois 1978-1991*, Paris: L'Harmattan.
- Sagar, D.J, 1991. *Major Political Events in Indo-China 1945-1990*, Oxford/New York: Facts on File.
- Scalapino, Robert A., 1992. *The Last Leninist The Uncertain Future of Asia's Communist States*, Wash. D.C., The Center for Strategic and International Studies.
- Schellhorn, Kai M., 1992a. "Asia After the End of the Cold War", *Southeast Asia 1992*, 58-70.
- Schellhorn, Kai M., 1992b. "Political and Economic Reforms in Vietnam", *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 4, No. 3, Dec. 1992, 231-243.

- Shambaugh, David, 1992. "China's security policy in the post-Cold War era", *Survival*, Vol. 34, No. 2, Summer 1992, 88-106.
- Thai Ninh och Hoang Chi Bao, 1991. *Dan chu tu san va dan chu xa hoi chu nghia*, [Borgerlig demokrati och socialistisk demokrati], Hanoi: Su That.
- Thayer, Carlyle A., 1992. "The Challenges Facing Vietnamese Communism", *Southeast Asian Affairs 1992*, 349-364.
- Tønnesson, Stein, 1987. *1946: Déclenchement de la guerre d'Indochine*, Paris: l'Harmattan.
- Tønnesson, Stein, 1991. *The Vietnamese Revolution of 1945. Roosevelt, Ho Chi Minh and de Gaulle in a World at War*, London: SAGE.
- Tønnesson, Stein, 1992a. "Vietnam as a Regional Power: A Study in Failure"; i Iver B. Neumann (red.), *Regional Great Powers*, London: Macmillan, 179-203.
- Tønnesson, Stein, 1992b. "Vietnamese Capitalism and the Final Nationalisation of Ho Chi Minh", intervju i *Newsletter of the Nordic Association for Southeast Asian Studies (NONESA)*, no. 7, 2-6.
- Tønnesson, Stein, under utgivning. "War and peace: conflict and cooperation in 20th century Indochina"; i Arthur Westing (red.), *Transfrontier parks for peace and nature: the case of Indochina*, UNEP-publikation.
- Tran, P.V., 1990. *Prisonnier politique au Viêt-Nam*, Paris: L'Harmattan.
- Tran Trong Kim, 1992. *Nho Giao*, [Konfucianismen], Ho Chi Minh-staden: Nha xuất bản than pho Ho Chi Minh (ny utgåva av verk från 1920-talet).
- Trinh Van Thao, 1990. *Vietnam du confucianisme au communisme*, Paris: l'Harmattan.
- Truong dai hoc tong hop Ha Noi - Khoa luat, 1992. *Viet Nam. Voi cong uoc quoc te ve quyen con nguoi*, [Vietnam och de internationella konventionerna om de mänskliga rättigheterna]. Vietnamesiska översättningar av de grundläggande internationella konventionerna om mänskliga rättigheter med kommenterande artiklar av Ngo Ba Thanh, Nguyen Chi Dung och Nguyen Cuu Viet, Hanoi: Su That.
- Vien quan he quoc te bo ngoai giao, 1990. *Chu tich Ho Chi Minh voi cong tac ngoai giao*, [President Ho Chi Minh och arbetet med utrikesaffärer], Hanoi: Su That.
- Vietnam, S.R., 1987. *Law on Foreign Investment in Vietnam*, Hanoi.
- Vietnam, S.R., 1990. *Luat bao chi* [Presslag], no. 29 LCT/HDNN8, sign. Vo Chi Cong, 2. januari 1990, Hanoi: Nha xuất bản phap ly. Officiell engelsk översättning: *Law of the press*, Hanoi.
- Vietnam, S.R., 1992a. *Luat bau cu dai bieu quoc hoi*, [Lag om val av nationalförsamlingens medlemmar], no. 67 LCT/HDNN8, sign. Vo Chi Cong, 18. april 1992, Hanoi: Nha xuất bản phap ly.
- Vietnam, S.R., 1992b. *Hien phap. Nuoc cong hoa xa hoi chu nghia Viet Nam*, [Konstitution för den Socialistiska Republiken Vietnam], no. 68 LCT/HDNN8, sign. Vo Chi Cong, 18. april 1992, Hanoi: Nha xuất bản phap ly. Officiell engelsk översättning: *Constitution 1992*, Hanoi: Foreign Languages Publishing House. (En något annorlunda engelsk översättning finns i FBIS-EAS-92-093-S, 13 May 1992, som också finns återgiven i *Südostasien-aktuell*, juli 1992)
- Vietnams Kommunistiska Parti, 1989. *Di chuc cua chu tich Ho Chi Minh*, också utgiven på engelska: *President Ho Chi Minh's Testament*, Hanoi.
- Vietnams Kommunistiska Parti, 1990. *Kinh te xa hoi Viet Nam nam 2000*, Hanoi: Tap chi Ke hoach hoa (Uy ban ke

Hoach nha nuoc).

Vietnams Kommunistiska Parti, 1991a. *Bao cao xay dung dang va sua doi dieu le dang. Cua ban chap hanh trung uong (khoa VI)*, [Rapport om partibyggnad och justering av partiets stadgar, från centralkommitténs 6:e plenum], Hanoi: Su That.

Vietnams Kommunistiska Parti, 1991b. *Cuong linh. Xay dung dat nuoc trong thoi ky qua do len chu nghia xa hoi*, [Politisk plattform för nationsbyggnad under övergångsperioden till socialismen], Hanoi: Su That.

Vietnams Kommunistiska Parti, 1991c. *Chien luoc on dinh va phat kinh te - xa hoi den nam 2000*, [Strategi för social och ekonomisk stabilisering och utveckling till år 2000], dokument till Vietnams Kommunistiska Partis 7:e kongress, Hanoi: Su That.

Vietnams Kommunistiska Parti, 1991d. *7th National Congress Documents*, (engelsk översättning av de fyra centrala kongressdokumenten, bl a de två ovanför), Hanoi: Foreign Languages Publishing House.

Vo Nguyen Giap, 1991. *The gioi con doi thay nhung tu tuong Ho Chi Minh song mai*, [Världen förändras, men Ho Chi Minh-tänkandet kommer för alltid att leva kvar], Ho Chi Minh-staden: Ban khoa hoc xa hoi thanh uy.

de Vylder, Stefan och Adam Fforde, 1988. *Vietnam: an economy in transition*, Stockholm: SIDA.

de Vylder, Stefan, 1991. *Situations- og perspektivanalyse Vietnam*, København: DANIDA.

Weggel, Oskar, 1992a, 1992b. "Gesamtbericht Vietnam, Kambodscha, Laos", *Südostasien aktuell*, a) juli, b) november.

Weggel, Oskar, 1992c. "Heiß und kalt in den chinesischen-vietnamesischen Beziehungen", *China-aktuell*, Nov. 1992, 812-815.

Williams, Michael C., 1992. *Vietnam at the Crossroads*, London: Pinter.

Wintle, Justin, 1991. *Romancing Vietnam*, London: Viking/Penguin.

Woodside, Alexander, 1989. "History, Structure, and Revolution in Vietnam." *International Political Science Review*, vol. 10, no. 2, 143-157.

Yeong, Mike, 1992. "New Thinking in Vietnamese Foreign Policy", *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 4, No. 3, Dec. 1992, 257-268.